

MARSVIKSSTRAND:

ETT TENTATIVT ÅTERTAGANDE AV EN BRUKSMILJÖ TILL SIN BYGD

MARSVIKSSTRAND:
Ett tentativt återtagande av en bruksmiljö
till sin bygd

LUNDS
UNIVERSITET

Marsviksstrand: *Ett tentativt återtagande av en bruksmiljö till sin bygd*
Marsviksstrand Reclaimed: *A tentative approach to the reactivation of a rural community*
AAHM01 | Examensarbete i Arkitektur | Degree Project in Architecture
Lunds Tekniska Högskola | 2025

Författare: Tove Larsson
Examinator: Jesper Magnusson
Handledare: Nina Falk Aronsen

ABSTRACT

In the southeastern coastal landscape of Södermanland, on the Tunaberg Peninsula, lies a small mill town called Buskhyttan. It is strategically placed within its community and has the potential of being a well connected and active rural area where you can live a life closer to nature. The town emerged with the establishment of Marsvikens sawmill in 1917, but since the end of the 1970s the industry has been shut down and the area has been left to ruin.

Today the site is abandoned, closed off, and inaccessible. Once an important part of the village's identity, it has become spatially static, preventing further development. It blocks Buskhyttan's access to the coast and the surrounding nature and sea. This limits the residents' chances to enjoy the recreational qualities of living in a coastal rural area, which would normally make the place very attractive to live in.

This project explores how a rural site with a strong historical foundation can be developed through architecture, using Buskhyttan's former sawmill area as an example. The work adopts a tentative and exploratory approach as an alternative to following a predefined detailed development plan. A central question is whether it is possible to identify and build upon existing values and qualities within the site's history, and translate these into a contemporary future development.

By identifying qualities in the existing landscape and then enhancing them through design I create a series of rooms for both recreational and social purposes. This acts as a starting point for a reactivation of the area, while hopefully also allowing for a gradual process of local appropriation and making the site accessible to the wider Tunaberg community and visitors.

SAMMANFATTNING

I Sörmlands sydöstra kustlandskap, på Tunabergshalvön, ligger den lilla bruksorten Buskhyttan. Orten har goda geografiska förutsättningar att utvecklas som en aktiv landsbygdsort, där man kan leva ett liv närmare naturen men ändå ha nära till arbete och stad. Den uppkom i och med etableringen av ett sågverk år 1917, men sedan slutet av 1970-talet har verksamheten varit nedlagd och sågområdet lämnats åt sitt öde.

Idag är platsen förfallen, inhägnad och otillgänglig. Istället för att utgöra en betydelsefull del av ortens identitet som förr, har platsen idag hamnat i en rumslig inlåsning och blivit ett hinder för ortens utveckling. Den blockerar Buskhyttans tillgång till kusten och därmed närheten till naturen och havet. Detta begränsar de boendes möjligheter att dra nytta av de rekreativa kvaliteter som associeras med en kustnära landsbygd och som skulle kunna göra det mer attraktivt att bo där.

I detta projekt undersöks hur arkitektur kan bidra till att utveckla en plats i landsbygdscontext med ett tydligt historiskt arv, med sågverksområdet i Buskhyttan som exempel. Arbetet utgår från ett tentativt och mer prövande förhållningssätt, som alternativ till att följa en sedan tidigare fastställd detaljplan. En central fråga är huruvida det går att identifiera och ta tillvara på platsens historiska värden och identitet, och bygga vidare på dem in i framtiden.

Genom att gestalta en serie rum i landskapet med utgångspunkt i platsens befintliga kvaliteter, och sedan sammankoppla dessa, återaktiveras platsen. Det skapas rum för möten och rekreation, inte bara för de boende i Buskhyttan utan även för andra besökare och den omkringliggande bygden. Mitt förslag är att ses som ett första steg i platsens utveckling, med förhoppning om att det lämnar utrymme för ett successivt återtagande där en ny identitet kan få rum att gro.

Innehåll

Introduktion	8
1.1 Min koppling till Tunabergsbygden	8
1.2 Frågeställning	10
1.3 Metod	10
1.4 Avgänsningar	10
Bakgrund	12
2.1 Landsbygd	12
2.2 Bygd	13
2.3 Varför är det viktigt med en levande landsbygd?	14
2.4 En annan Landsbygd	16
Kontext	18
3.1 Tunabergsbygden	20
3.2 Sörmlandsleden	21
3.3 Buskhyttan	22
3.4 Sågen	28
3.4.1 Kvarnhuset	32
3.4.2 Såghuset	33
3.4.3 Virkesupplagen	33
3.4.4 Kvarnhuset ritningar	34
3.5 Bybornas tankar	40
3.6 Platsens värden	43

Gestaltning	44
4.1 Strategi & koncept	44
4.2 Utvecklingsplan	48
4.3 Träkvarnsgården	52
4.3.1 Kvarnhuset	56
4.3.2 Marknaden	66
4.3.3 Närbutiken	66
4.3.4 Verkstan & Garaget	67
4.3.4 Material	67
4.4 Timmerkajen	68
4.4.1 Taket	70
4.5 Barkudden	72
4.6 Användare	74
Reflektion	78
Referenser	80

Introduktion

1.1 Min koppling till Tunabergsbygden

Det hela började med att vår familj skaffade sommarstuga ute i Hummelvik, längst ute på Tunabergshalvöns udde i Sörmlands sydöstra kustlandskap. För att ta sig dit passerar man bruksorten Buskhyttan – en plats som från bilfönstret tycks försvinna lika snabbt som den dyker upp. Det är inte första gången jag kommit i kontakt med orten. Jag gick i skolan med många som vuxit upp där, och jag har själv blivit strandad vid busshållplatsen någon gång efter en vandring längs Sörmlandsleden. Det är en liten ort med runt 200 invånare och det finns till synes inte mycket mer än en ett övergivet industriområde, villor, en skola och just den där busshållplatsen.

Det mest iögonfallande i orten är en vit, hög byggnad med gröna fönster och portar, belägen precis intill vägen men delvis dold bakom sly och snår. Den är tydligt nedgången, och varje gång jag passerat har jag undrat över dess historia men också sett dess potential. Jag frågade runt och lärde mig snart att huset och området runt i kring, tillhört det sågverk som var verksamt här mellan 1917 och 1977. Sedan dess har området i stort sett stått övergivet. Det väckte en frustration hos mig: hur kunde det bli så att en plats med ett sådant centralt läge i byn fått stå öde i så många år? Således väcktes min nyfikenhet inför vad den här platsen skulle kunna bli, som idag bara är rester av en något som brukade utgöra kärnan i Buskhyttans identitet.

Jag har närmat mig det här projektet från flera håll. Inledningsvis trodde jag att mitt fokus skulle ligga på bostäder – jag hade en idé om att gestalta en bostadstyp som var specifik för området. Men snart insåg jag att det mest intressanta låg i landskapets redan existerande potential.

Jag ville se om det fanns ett sätt att tillgängliggöra sågområdet för allmänheten innan någon form av storskalig exploatering sker. Jag började då utforska hur man skulle kunna bevara och lyfta fram befintliga värden, bland annat genom att ta fram ett alternativ till den detaljplan som kommunen redan fastslagit för området. Men i slutändan landade det ändå i något annat än det. Det blev ett utforskande i hur man skulle kunna återta platsen till sin till sin bygd, att ta området från en ruin till en faktisk plats.

1.2 Frågeställning

Jag vill i mitt arbete undersöka om det finns ett alternativt sätt att utveckla en plats som Marsviksstrand - en industritomt i en bruksort som står övergiven, som hade tillåtit orten att återta platsen till sin i ett tidigare skede. Jag vill också identifiera platsens existerande värden, både i landskapet och i den byggda miljön, och se om det går att utveckla platsen utan att de går förlorade.

Därför lyder min frågeställning:

**HUR UTVECKLAR MAN EN ORT I
LANDSBYGDSKONTEXT UTAN ATT
DESS EXISTERANDE VÄRDE OCH
IDENTITET GÅR FÖRLORAD?**

**HUR KAN SÅGOMRÅDET I
BUSKHYTAN UTVECKLAS FÖR ATT
GYNNA TRE OLIKA NIVÅER AV
ANVÄNDARE:**

- 1. DE BOENDE I BUSKHYTAN**
- 2. TUNABERGSBYGDEN**
- 3. BESÖKARE UTIFRÅN**

1.3 Metod

Min metod för detta arbete var att först försöka identifiera områdets existerande värden, både i landskapet, byggnadsmässigt och som behållare av kollektivt minne.

Jag började med att kontakta markägaren, Nyköpingshem, och fick ett samtal med en av projektledarna för området. Jag fick ställa frågor om deras syn på området och deras visioner för framtiden.

För att identifiera värdena på platsen och dess nuvarande skick gjorde jag ett antal platsbesök, varav ett var tillsammans med Nyköpingshem. Jag fotograferade, observerade, inventerade och mätte upp vissa byggnader. En noggrann kartläggning gjordes.

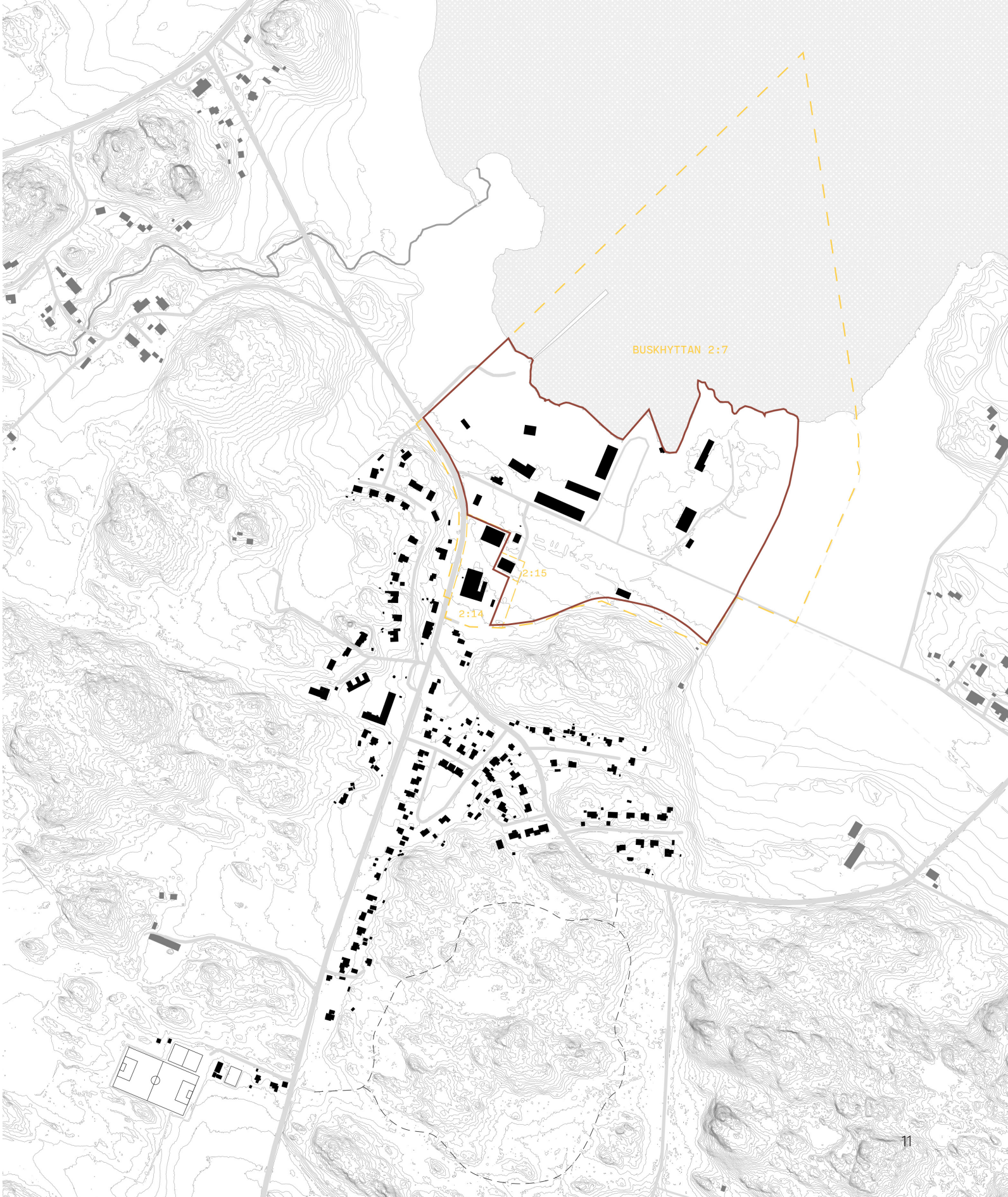
Jag gjorde även ett försök till medborgardialog med inspiration från dialogprojektet byns DNA. Tyvärr blev deltagarantalet inte så högt som jag hade hoppats, endast 23 svar. Av de svarande var representationen gällande ålder och kön ganska bred vilket gjorde att jag valde att använda mig av de få svar jag fick in trots allt.

I övrigt försökte jag att hitta litteratur om landsbygdsutveckling och exempel på omvandling i liknande kontexter. Det visade sig vara svårt att hitta, men tillslut hittade jag en del tack vare många källor i boken "En annan Landsbygd" av Angelica Åkerman.

1.4 Avgränsning

Den geografiska avgränsningen för området kan ni se på figuren till höger. Jag har valt att avgränsa mig inom den existerande fastighetsgränsen för Buskhyttan 2:7 med vissa avvikelser utmed Koppartorpsvägen. Detta på grund av att det innefattar större delen av det tidigare sågområdet och att det idag ägs av Nyköpings kommunala fastighetsbolag som planerar att exploatera för bostäder inom 10-15 år.

Landskapets utformning avgränsar också platsen och sammanfaller till stor del med den existerande fastighetsgränsen och motiverar därför min avgränsning ytterligare. Vegetationen har också spelat roll då det både öster- och väster om min avgränsning växlar från snårskogen i området till jordbruksmark eller strandäng med bete.

Bakgrund

2.1 Landsbygd

Det finns i Sverige ingen enhetlig definition för vad landsbygd är. Ofta definieras den enklast utifrån vad den inte är. Den mest allmänna uppfattningen är att det som inte är stad = landsbygd. Men det finns många tolkningar av vad begreppet innebär. Enligt Glesbygdsverket skiljer sig definitionerna åt eftersom de ändras beroende på i vilket syfte de tas fram (Glesbygdsverket 2008). Exempelvis så har Länsstyrelsen en egen avgränsning när det gäller beslut om stöd till företag, och Jordbruksverket en egen landsbygdsdefinition som används för att avgöra vilka som kan ansöka om olika ekonomiska stöd i landsbygdscontext (Jordbruksverket 2025).

En av de vanligaste definitionerna är Statistiska Centralbyråns vilken definierar landsbygd som det som inte kan räknas som en tätort. Definitionen av tätort i sig är ett område av sammanhängande bebyggelse, det vill säga en grupp hus med ett avstånd av max 150 meter, med minst 200 invånare (SCB 2024). Enligt deras statistik bor 88% av Sveriges befolkning i tätort, vilket alltså innebär att 12% av Sveriges befolkning bor på landsbygden.

Glesbygdsverket påpekar dock att denna definition skiljer sig väldigt mycket från definitioner i andra delar av världen. Till exempel är EUs gräns för tätort 20 000 invånare istället för SCB:s 200. Används FN:s definition visar det sig att 78% av Sveriges befolkning bor på landsbygden (Tillväxtverket 2025).

Denna skillnad i definition kan ha stor påverkan i beslut som fattas gällande stöd till utveckling eller fördelning av resurser. Glesbygdsverket poängterar att det hade underlättat om definitionen blev mer enhetlig eftersom att det hade skapat mer rättvisa bedömningar som kan komma att påverka de incitament kommuner får för att utveckla sina olika typer av landsbygder.

Det beskriver också hur den sociala samhörigheten varit viktig historiskt, och det är den än idag. Begreppet "byggemenskap" är ju ett romantiserat begrepp som många idag föreställer sig när de tänker på ett liv på landet. I mitt projekt vill jag undersöka hur man kan bygga vidare på det "bygdiga". Jag vill se om man kan utveckla nytt som ändå känns som att det hör till bygden.

2.2 Bygd

I Nyköpings kommun, där mitt projekt är lokaliserat, definieras landsbygd som allting som befinner sig utanför centralorten Nyköping (Nyköpings kommun 2022). Kommunen väljer i sin landsbygdsstrategi att hänvisa till landsbygder i plural med motiveringen till att varje bygd inom kommunen är unik. Denna formulering tycker jag gör sambandet mellan begreppet landsbygd och bygd väldigt tydligt. Landsbygd är ett samlingsbegrepp, men inom detta ryms en mängd olika typer av bygder som har sina egna förutsättningar, möjligheter och karaktärsdrag och inom bygden ryms en mängd olika småorter som hör ihop.

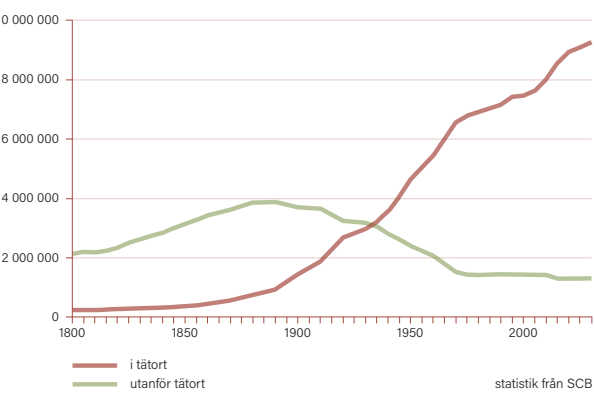
Jag tror att man kan definiera bygd som både en geografisk och en social tillhörighet. Den kan definieras av en naturtyp eller ett landskap som historiskt tillgodosett en viss typ av material eller råvaror, som i sin tur har påverkat hur man kunnat bygga och vad man levtt av. Allt detta påverkar hur de i bygden lever idag, vilka seder som följs samt vilka sociala och hierarkiska strukturer som finns. En träffande beskrivning av just detta har gjorts av Finn Werne i boken 12 Hus, där han talar om by och bygdetillhörighet utifrån ett historiskt bebyggelseperspektiv:

“Det var nödvändigt för det enskilda hushållet att höra hemma på en plats och bli accepterad av bykollektivet där värdegemenskapen och den sociala kontrollen genomsyrade vardagslivets alla sidor. De fåtaliga hustyperna och sättet att bygga på manifesterade denna kollektiva samhörighet. Att hålla sig till de accepterade hustyperna innebar att man följde ortens skick och bruk, att man markerade tillhörighet, en identitet, och relation till andra, till dem som hörde hemma på andra platser och i andra bygder och byar.”

Werne fångar hur den sociala samhörigheten varit viktig historiskt, och det är den än idag. Begreppet "byggemenskap" är ju ett romantiserat begrepp som många idag föreställer sig när de tänker på ett liv på landet. I mitt projekt vill jag undersöka hur man kan bygga vidare på det "bygdiga". Jag vill se om man kan utveckla nytt som ändå känns som att det hör till bygden.

2.3 Varför är det viktigt med en levande landsbygd?

Om man utgår ifrån SCB så bor idag 88% av Sveriges befolkning i tätorter (SCB 2024). Det är en mycket hög grad av urbanisering, och en stor skillnad från 200 år sedan. Då bodde istället ca 90% av landets befolkning utanför tätort, alltså på landsbygden, där de levde av jordbruk, skogsbruk och fiske (Häri från 2025). Det var i och med industrialiseringen i slutet av 1800-talet som folk började söka sig till städerna för nya arbetsmöjligheter, och på 1930-talet var det lika många som bodde i stan som på landsbygden. Sedan dess har städerna blivit ännu större och ännu fler och befolkningen på landsbygden har därmed minskat kraftigt.

Idag är urbanisering fortfarande ett faktum, men den sker inte längre på landsbygdens bekostnad (SCB 2015). Enligt SCB finns det statistik på att dagens växande städer främst beror på att det är fler födda i förhållande till döda i större städer, på grund av invandring, och på grund av flytt från en närliggande tätort till större stad. Det finns även statistik på att det är vanligare att flytta från en storstad till landsbygden, än vad det är att flytta från landsbygden till en storstad. Vi kan alltså se att det inte längre är lika stor utflyttning från landsbygden som det var förr. Men trots det fortsätter våra städer att växa.

Som följd av urbaniseringen har det blivit större fokus på städernas utveckling än på landsbygden. Det moderna livet utgår alltid från staden, och dagens samhällsplanering och politik har ett stort urbant fokus. Det är även tydligt här på Arkitektskolan, där 90% av de projekt vi gjort under utbildningen har utspelat sig i en urban kontext. Inför detta projekt har det också varit svårt att hitta litteratur som handlar om just arkitektur i landsbygdskontext.

Det är inte konstigt att det är stort fokus på staden. Det är ett faktum att vi står inför många utmaningar när det kommer till att skapa förutsättningar för ett hållbart och mer hälsosamt liv i våra städer. Dels för att befolkningen ska må bra och dels för att göra samhället mer motståndskraftigt mot - och försöka bromsa - klimatförändringarna. När man talar om hållbara städer handlar det ofta om att skapa hållbara sätt att resa på, som med grön elektrifierad kollektivtrafik eller genom att skapa trygga möjligheter för att gå eller cykla. Stadsplaneringskoncept som berör detta är till exempel idén om 15-minuters staden som bygger på att den mest nödvändiga servicen ska kunna nås med max 15 minuters promenad, cykeltur eller kollektivtrafik. En svensk föregångare till 15-minuters staden är Sven Markelius ABC-stad som också handlade om att försöka leva mer lokalt. Ett annat koncept är "mixed city principle" som handlar om att byggnader bör fylla fler än en funktion och ha en blandad användning över dygnet. Detta för att skapa mer levande städer och för att vi ska kunna leva mer lokalt och resurssmart. I större städer som t.ex. Barcelona och Paris finns det också ett stort fokus på att förbereda staden inför ett förändrat klimat genom att skapa grönområden i stadskärnan för att säkerställa skugga och mark som kan samla dagvatten. Detta för att i framtiden kunna göra staden mer motståndskraftig mot extrem torka eller kraftiga regn.

Flera av de aspekter som eftersträvas i en hållbar stad är sådana som redan förknippas med livet på landet, som att leva mer lokalt och i samspel med sin omgivning, att ha närmare till naturen, en mindre stressig livsmiljö, lägre levnadskostnader och möjlighet till mer utrymme

på grund av att bostadspriserna är lägre. Det finns även sociala fördelar eftersom många landsbygdsområden har en stark samhörighet, man har koll på sina grannar och man är mer hjälpsam när det kommer till att dela kunskap och resurser.

Tyvärr är dessa föreställningar inte helt sanna. Flera av aspekterna med att leva hållbart och hälsosamt är idag svårare att upprätthålla på landsbygden än i staden. På grund av konkurrensen med staden utarmas landsbygden vilket lett till att många orter blivit av med sin service. Landsbygdsinvånaren är idag väldigt bilberoende för att ta sig till arbete, skola, apotek och sjukvård. Det är alltså svårt att leva lokalt och klara sig utan staden vilket också försvårar för många att kunna bo kvar, framförallt när man blir äldre. Det är även svårt för unga att hitta ett sätt att stanna på landsbygden. Det är ont om arbetsmöjligheter och man måste ofta flytta för att utbilda sig. Trots de låga bostadspriserna är det också svårt att hitta bostad. Det finns inte så många olika typer av bostadstyper att välja på, och är du ung och inte har råd med annat än en hyresrätt har du ofta inget annat val än att flytta in till närmsta tätort. På så sätt utarmas landsbygden på grund av konkurrensen med staden.

För en hållbar framtid behöver staden landsbygden eftersom den spelar en stor roll i den gröna omställningen. Den har möjlighet att avlasta staden, och det är också härifrån stadens viktigaste resurser kommer, som mat och energi. En levande landsbygd kan skapa mer hållbara städer och tvärtom. De måste få leva i synergi med varandra.

Jordbruket behövs för vår matproduktion, och deras betande djur är viktiga för den biologiska mångfalden eftersom de hjälper till att hålla våra ängs- och betesmarker öppna (Naturvårdsverket 2023). Skogsbruket bidrar med biobränsle från sina restprodukter och med hållbara långlivade byggnadsmaterial som lagrar koldioxid. Det finns även stor möjlighet till utveckling av förnybar energi på landsbygden, som sol- vind- och vattenkraft. Alla dessa saker kan i sin tur också generera nya arbetstillfällen som skapar en mer levande landsbygd.

Detsamma gäller besöksnäringen. Landsbygden har värdefulla natur- och kulturmiljöer som behöver skyddas på grund av deras ekosystemtjänster men också för att det är ett viktigt kulturarv. Naturen på landsbygden bidrar till rekreation och avslappning, inte bara för de som bor där utan för alla som har möjlighet att ta sig dit. Om dessa områden skyddas skapas goda förutsättningar för friluftsliv och naturturism. Det kan i sin tur gynna det lokala näringslivet på landsbygden eftersom besöken gynnar konsumtion inom till exempel restaurang & logi. Därför är det extra viktigt att bevara de höga naturvärden som finns, och samtidigt underlätta tillgången till dem med hjälp av bland annat kollektivtrafik för att så många som möjligt ska kunna ta del av det.

För att kunna skapa en mer hållbar framtid är en levande landsbygd en stor del av lösningen. Jag tror också att det finns nya förutsättningar idag som gör den processen lite lättare. Coronapandemin gav oss nya förutsättningar för att leva ett mer decentraliserat liv. Många jobbar hemifrån och möten kan ske digitalt, vi har därför större frihet i att välja hur och var vi jobbar och framförallt var vi bor. Detta har en stor påverkan på möjligheterna för ett liv på landet, men det finns fortfarande områden där det behövs stöd för att utvecklingen ska kunna ta fart ordentligt.

2.4 En annan landsbygd

Jag har läst boken En annan landsbygd – om gestaltad livsmiljö på landsbygden, skriven av arkitekten Angelica Åkerman för utställningen med samma namn som hölls på Rian Designmuseum i Falkenberg år 2020. Boken innehåller utöver en introduktion som samlar forskning och statistik på ämnet, en mängd olika exempel på initiativ som tagits för att skapa en mer levande och gestaltad landsbygd i Sverige. Idag är det främst små-företagare och entreprenörer som bidrar till en levande landsbygd. Det är till exempel gårdsbutiker, lantbrukare, mathantverkare, caféer, hantverkare och konstnärer. Utvecklingsinitiativen kommer oftare inifrån än utifrån, men det är då allt viktigare att det finns politiskt och ekonomiskt stöd för att fortsatt kunna stötta denna typ av verksamheter.

I sin introduktion beskriver Åkerman att det, utifrån teorin om territoriell maktordning, finns en urban norm i vårt samhälle (Åkerman 2020). Det syftar på att det finns en maktstruktur som gynnar en viss typ av platser och i förlängningen människorna som bor där. I detta fall är det människor som bor i städer snarare än på landsbygden. Vi lever i en demokrati men det är alltför sant att makten i de beslut som tas blivit mer och mer centraliserad. Alltså är de de som bor i staden som beslutar om utvecklingen även på landsbygden, och människorna som bor på landsbygden har väldigt lite inflytande på utvecklingen av sin egen livsmiljö.

Nils Björling, universitetslektor på Chalmers, beskriver i sin artikel, ”Planering stödjer klyfta mellan stad och land” (Arkitekten 2018), att man kan man avgöra vilka som begränsas av denna resursfördelning genom att titta på vilka som har möjlighet att förändra sin närmiljö. Resultatet är att många platser hamnar i ett dödläge där de människor som faktiskt påverkas av platsen i sin vardag, inte har någon makt över dess gestaltning. Ett tydligt exempel på detta är just Sågområdet i Buskhyttan som jag valt att undersöka. Jag tycker att det är problematiskt att de som lever på landsbygden har så lite inflytande i de beslut som påverkar dem och tycker det är intressant att titta på en annan metod för utveckling där de boende på orten kan ha möjlighet att tycka till och påverka.

“Om det inte finns möjligheter att förändra bebyggelse, infrastruktur eller landskap begränsas även möjligheterna att dra nytta av samhällsförändringar eller motverka negativa effekter som till exempel tomma lokaler eller brister i kollektivtrafiken. Det uppstår därmed rumsliga inlåsningar som låser fast och förstärker nuvarande förutsättningar ”

Ett sätt att göra det på har testats i Åtvidabergs kommun av stadsarkitekten Raymond van der Heijden och presenteras också i boken En annan landsbygd. Han var ledande i att utveckla ett dialogprojekt - Byns DNA - som gick ut på att anställda vid kommunen åkte ut till fyra mindre byar för att upprätta en dialog och samla in åsikter och information som sedan sammanställdes för att användas som underlag till kommunens nya översiktsplan. Raymond ansåg att det var ett viktigt demokratiskt verktyg att upprätta den typen av dialog mellan makthavarna och de lokalboende.

Det viktigaste i dialogen var att lyssna på de boendes egna tankar om sin ort. De fick beskriva hur de upplever orten idag dels utifrån mjuka värden: som sociala strukturer, föreningsliv och service och näringsliv, och fysiska strukturerna och dels de fysiska strukturerna som byggnader, grönområden, trafik och samlingsplatser (Åkerman, 2020, s.118). På så sätt kartlades byns DNA och definierade de platsspecifika värdena. Projektet resulterade i bildandet av strategigrupper i varje by som etablerades för att diskutera viktiga utvecklingsområden även framöver. Vissa separata och lokala utvecklingsplaner föddes också ur detta initiativ och fick stöd av Hela Sverige ska leva – en ideell medlemsförening som finns till för att stötta utvecklingen av landsbygden.

Jag blev inspirerad av de typer av frågor som användes i dialogprocessen eftersom de var mycket inriktade på att identifiera de redan existerande värdena. Vad är det som gör att folk väljer att bo här? Detta är viktigt att förstå för att kunna bevara och förstärka de kvaliteter som får folk att känna samhörighet och bry sig om sin omgivning. Det är också dessa värden som riskerar att förbises när initiativ till utvecklingen kommer utifrån och inte inifrån: kanske försvinner de värden -- mätbara och omätbara – som ger orten eller bygden sin identitet. När det upprättas en detaljplan för ett stort område är det ju lätt att de små detaljerna och värdena försvinner i den storskaliga visionen.

De försök som finns till utveckling på landsbygden idag drivs främst av föreningar, näringsliv eller enstaka eldsjälar, och många landsbygdsorter kämpar med att hitta folk som bryr sig och tar initiativ. Men genom detta projekt visade det sig att det trots allt fanns många som ville vara med och påverka och som satt på värdefulla åsikter och initiativ för att skapa en bättre närmiljö. Det var flera identitets- och engagemangs-skapande värden som kunde lyftas fram och kommuniceras till dem med makten över ortens framtid.

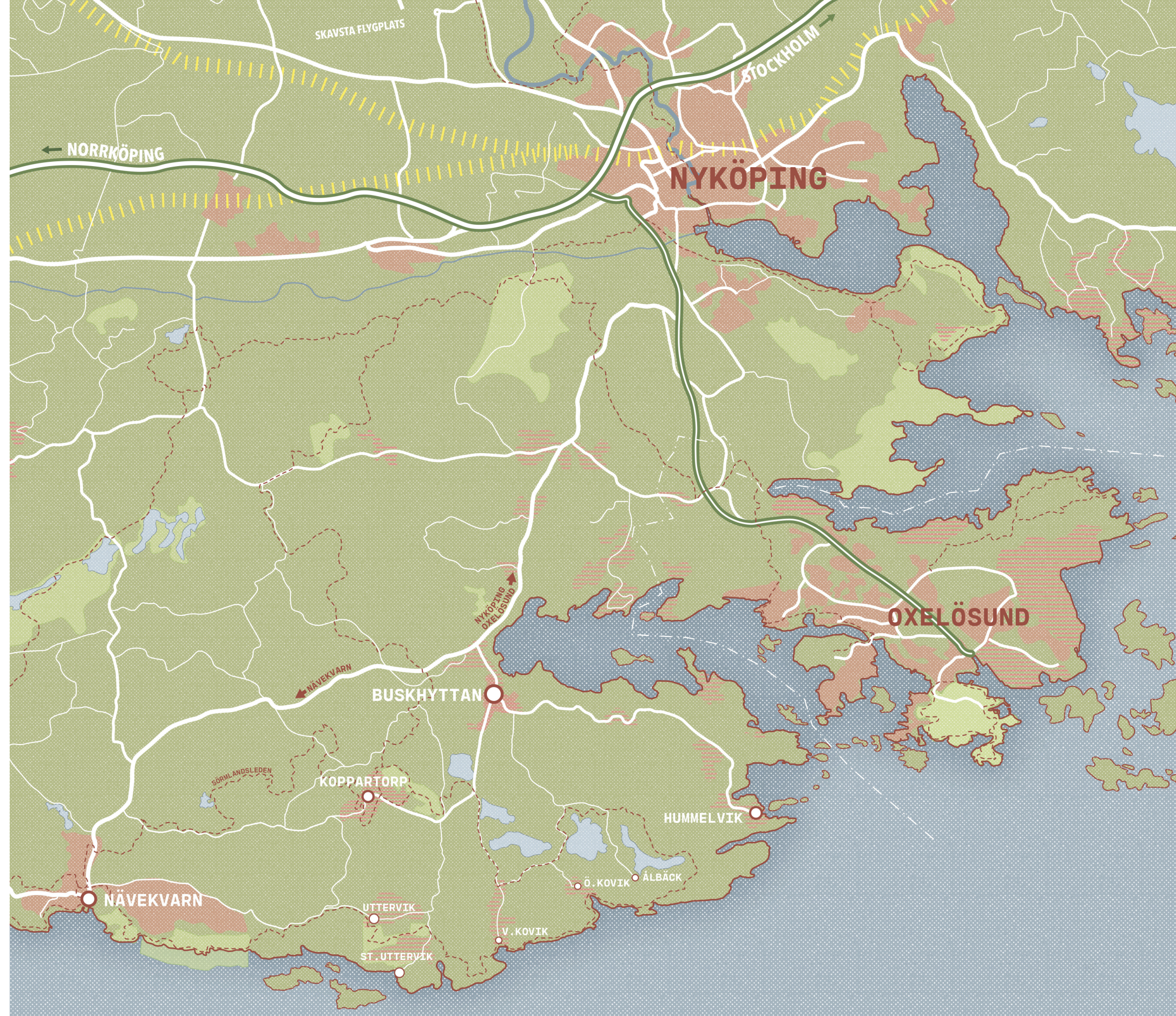
Kontext

Nyköpings kommun Södermanlands län

58 000 personer bor i kommunen
varav ca 40 000 personer i stadskärnan

Grannkommunen Oxelösund
har ca 12 000 invånare

3.1 Tunabergsbygden

I södra Sörmlands kustlandskap, ca 1,5 mil söder om Nyköping, på sydöstra delen av Kolmården, ligger Tunabergshalvön. Landskapet här kan beskrivas som en kuperad skogsbygd och här i Tuna bergslag har det historiskt brutits flera olika typer av ämnen, främst järn och koppar.

Näveklarn är bygdens största ort. Här tändes den första masugnen under tidigt 1600-tal och orten drevs som järnbruk med tillverkning av kanoner och senare gjutjärnsspisar och konstföremål tills det lades ner år 2010. Idag bor där drygt 700 personer (Nyköpings kommun 2023) och samhället består mest av småhus och villor, en lågstadie- och förskola, ett stort hamnområde med café och gästhamn, campingområde samt Folkets Park. Det finns även en stor andel fritidshus, dels på fastlandet men även på öarna söderut. Invånarantalet ökar således markant under somrarna. Här finns också bygdens enda närbutik, med postombud och cafédel. Orten är ansluten med buss till Nyköping.

I bygdens kyrkby **Koppartorp** har det brutits koppar redan sedan 1400-talet. Gruvan hade sin storhetstid under 1700-talet och mycket av bebyggelsen från den tiden står bevarad än idag, med arbetarbostäder, smedja och kolhus. I gruvfogdens bostad, som också står bevarad, har hembygdsföreningen upprättat ett museum. Hembygdsföreningen står för en stor del av bygdens aktiviteter med sommarcafé och musikkvällar vid gruvan och även i kyrkans församlingshem. Tunabergs kyrka är Sörmlands enda träkyrka och antas ha funnits sedan 1500-talet (Svenska Kyrkan). Här bor idag ca 50 personer (SCB 2022) men är trots sin storlek en viktig knutpunkt i bygden tack vare kyrkan, gruvbyn och hembygdsgårdens engagemang. I närheten hittar vi också Simonsberget, ett mycket populärt klätterberg som även det lockar många besökare under sommarhalvåret.

Söder om Koppartop, utvid kusten, ligger **Uttervik** och **Stora Uttervik**. Även här bedrevs gruvverksamhet under tidigt 1900-tal, här ligger nämligen en av Sveriges största Manganfyndigheter och malmen fraktades härifrån till Järnverket i Oxelösund, SSAB, som fortfarande

Fiskebåt i Hummelvik

äger fyndigheten. De två orterna är idag en samfällighet av ca 280 fastigheter som främst består av fritidshus och innefattar en småbåtshamn, en badstrand och diverse sportanläggningar med klubbhus. Av dessa fastigheter är ca 80 st åretruntboende (Wikipedia 2024)

Hummelvik ligger längs ut på halvöns östra udde och var under en stor del av 1900-talet Sörmlands största fiskeläge (Wikipedia 2025). Än idag kan man under sommartorsdagar åka ut till det lilla familjedrivna rökeri som funnits sedan 20-talet för att köpa nyfångad fisk och titta på de pittoreska båthusen som ligger nere vid hamnen. Det finns ingen statistik på antal bofasta i Hummelvik idag, men här finns även en del fritidshus. Strax innan man når Hummelviks hamn passerar man även Vibäck som förr var semesterhem ägt av SSAB i Oxelösund. Det har stått outnyttjat i många år, men har nyligen återfått sin uthyrningsverksamhet och drivs idag med café och restaurang. De anordnar även populära konsertkvällar under sommaren.

3.2 Sörmlandsleden

Genom bygden löper också Sörmlandsleden, en led som sträcker sig över 100 mil genom kulturlandskap och som har funnits i över 50 år. Den lockar många människor från runt om i Sverige men även från andra länder att vandra och upptäcka sörmlands varierande natur. Längs sträckorna finns en del vindskydd och grillplatser för övernattnig. Etappen längs Tunabergshalvöns södra kust är en av de mest kustnära etapperna på hela leden, naturen här är mycket vacker och dramatisk med höga berg, djupa skogar och utsikt över Bråviken.

Sörmlandsleden har stor betydelse för att aktivera bygden och sprider kunskap genom dess kulturarv till de många vandrare som söker sig hit. Idag går det att nå leden via kollektivtrafik om man tar sig till Näveklarn

och vandrar hela rundslingen runt, en ganska krävande runda för den ovana. Det går även att gå till Buskhyttan för att ta bussen därifrån, men man måste då avvika från leden och gå längs bilvägar vilket inte är så säkert.

Väl i Buskhyttan är risken stor att det är lång tid tills nästa buss går och det finns ingen service eller något ställe att vänta på förutom i den lilla betongkur som står där idag. Därför har jag i detta arbete tittat på hur man kan ansluta Buskhyttan till Sörmlandsleden med en egen etapp för att öka tillgängligheten till leden och samtidigt främja besöksnäringen i bygden. I kartan nedan ses sörmlandsleden som en streckad röd led, och mitt tillägg i gult.

3.3 Buskhyttan

Buskhyttan är bygdens näst största samhälle och här bor det idag ca 260 personer. Namnet kommer från att det under medeltiden låg en järnhytta här (Tunabergs Hembygdsförening 2019). Orten är en bruksort som uppkom i och med grundandet av Marsvikens sågverk år 1917. Sågen var ortens hjärta och verksamheten med sågverk, hyvleri, och snickeriverkstad drevs fram till 1977. Efter det tillverkades kabeltrummor under några år i snickeriet innan verksamheten lades ner helt. Några år senare, mer bestämt 1985, öppnade ett danspalats i snickeriet som kom att kallas för "Pumpen". Namnet kommer ifrån visan "Samling vid pumpen" från 1943 av Ulf Peder Olrog som handlar om bygden Tunaberg och Buskhyttan och vad som påstås vara verklig händelser från Buskhyttans gamla dansbana som revs under 50-talet.

Pumpen blev mycket populär och med tiden blev det en viktig samlingspunkt för bygden och höll igång med livemusik och dans en bit in på 2000-talet. Efter det användes lokalen i andra syften som filmvisning, enstaka konserter eller teateruppsättningar, loppisar och annat under 2010-talet men har de senaste åren stått tom och sedan dess har Buskhyttan saknat en egen samlingslokal.

De som bidrar mest till bygdens sammanhållning idag är Hembygdsföreningen i Koppartorp men också Buskhyttans Sportklubb som är en mycket aktiv förening. Klubben har funnits sedan 1933 och håller till på Tunaborgens IP som i princip är Buskhyttans enda samlingsplats utöver skolan. De har fotbollslag, innebandylag och anordnar barngympa. De har även en aktivitetsslinga de kallar Pumpenrundan och på vintrarna gör de längdskidspår på idrottsplatsen och plogar isen för skridskoåkning. Utöver sportandet anordnar de även loppisar och midsommarfirande men då tillsammans med Hembygdsföreningen i Koppartorp.

Serviceutbudet i Buskhyttan idag är skralt. Förr fanns det både bil- och cykelverkstad och en lanthandel men inget

“Samling vid pumpen, Tunabergare hitåt
Alfred har di slaji så han ligger å blör
I grusgropa slåss di med Buskhytteborna
Länsman fick på huve, så jag tror att han dör”

av det finns kvar idag. Närmsta matbutik finns antingen i Näveklarn eller i Nyköping 2 mil bort. Idag finns en gemensam återvinningscentral, en skola för årskurserna 1-3 och två förskolor varav en är ur- och skur-förskola.

Vid skolan ligger också en av bygdens två busshållplatser. Här är bussen inne och vänder på väg till Näveklarn. Förr gick bussen även till Koppartorp, men inte längre. Busskopplingen är väldigt viktig för att Buskhyttan som samhälle och extra viktig för dess utveckling och gör det också till en viktig nod i bygden. Även om bussen går sällan finns det ändå möjlighet att ta sig till Näveklarn eller Nyköping utan att ha tillgång till bil. Kanske är det extra viktigt för de ungdomar som växer upp här och är beroende av bussen för att ta sig till vänner eller skola.

TRANSPORT

NYKÖPING → BUSKHYTTRAN

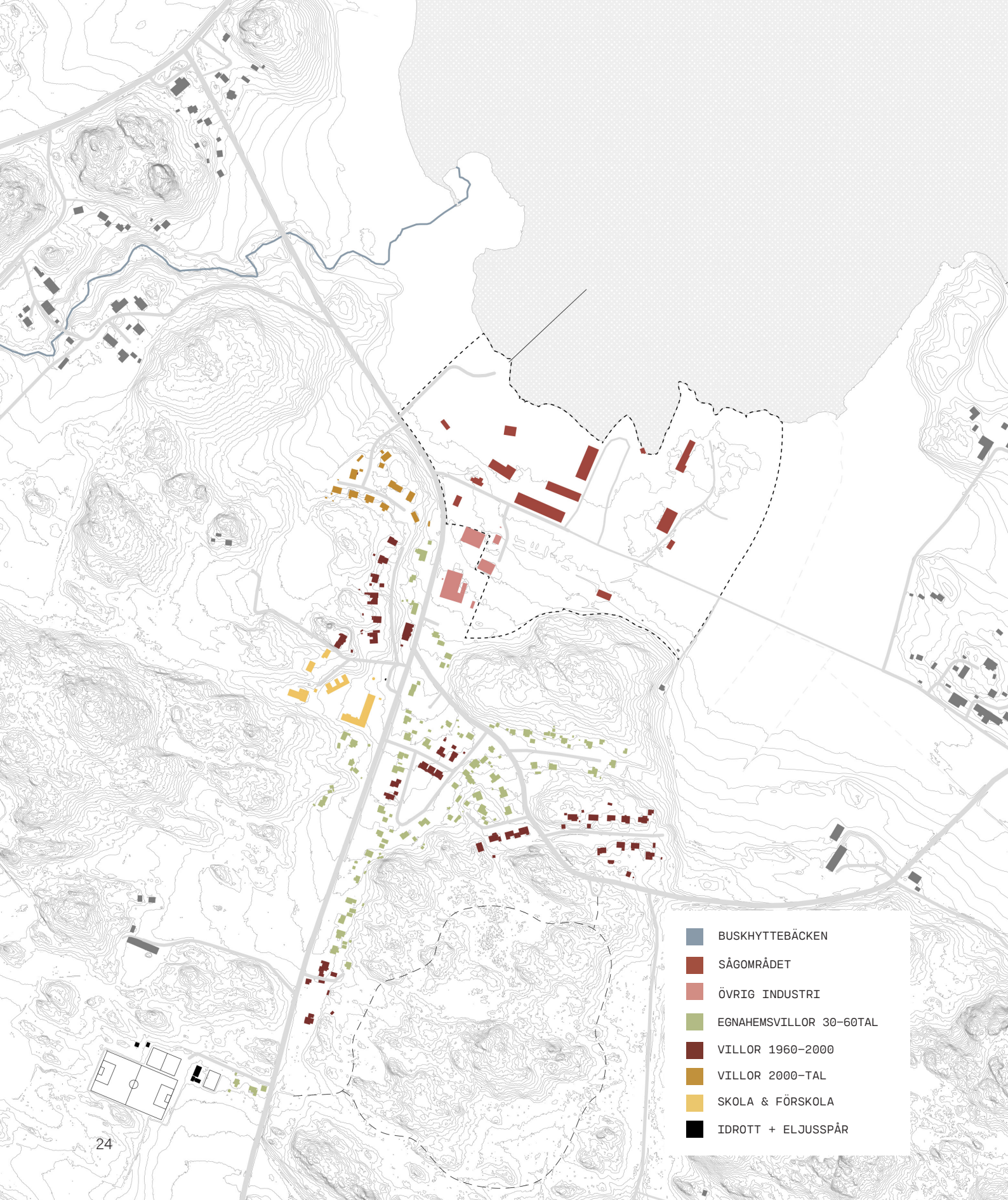
13 KM

15 MINUTER MED BIL

20 MINUTER MED BUSS

40 MINUTER MED CYKEL

ANSLAGSTAVLA VID ÅTERVINNINGSSTATIONEN

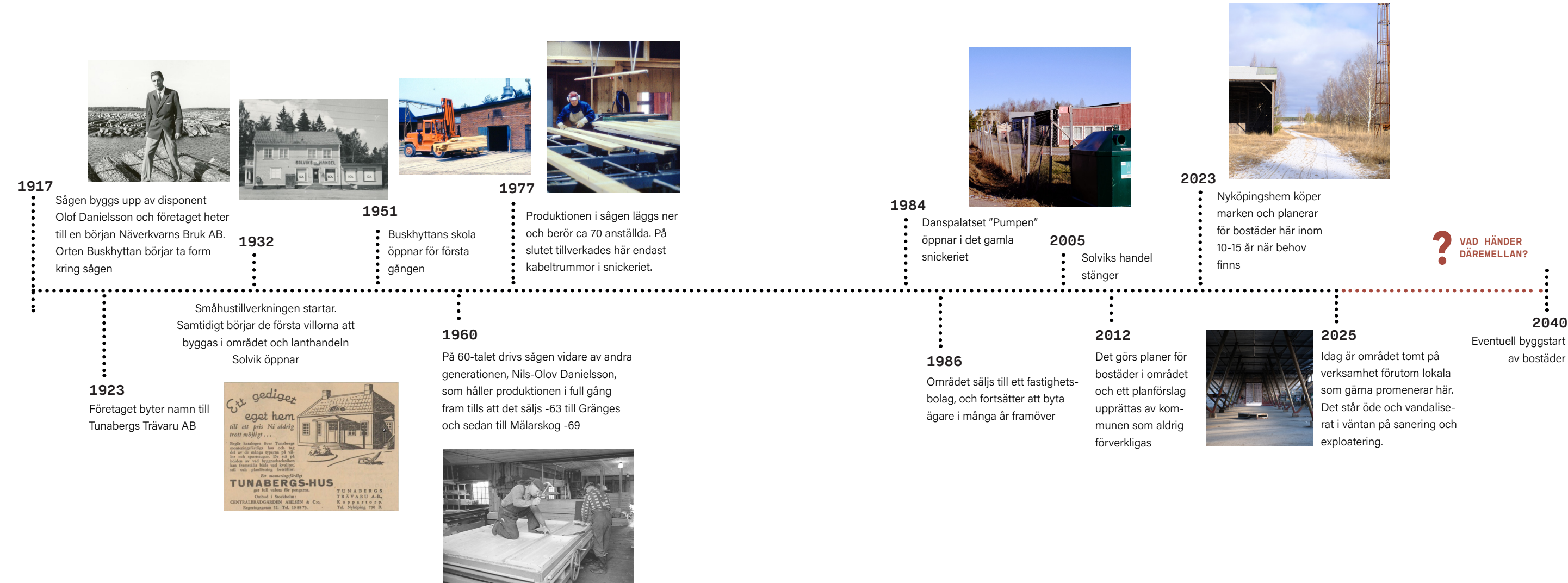
ÅTERVINNINGEN MED PUMPEN I BAKGRUNDEN

SKOLAN OCH BUSSHÄLLPLATSEN

POSTLÅDOR LÅNGS KÖPPARTORPSVÄGEN

3.4 Sågen

Sågområdet har sett mycket annorlunda ut genom åren. Från att ha varit jordbruksmark till etableringen av sågen år 1917 till nedläggningen av industrin på slutet av 70-talet, till danspalats och sedan öde. Idag är området förfallet och inhägnat med stängsel. Det är dock trasigt på många ställen och huvudgrinden vid infarten står öppen, så det hindrar ingen från att köra in på området eller att gå igenom det. Det är en ganska fientlig miljö att röra sig i, med glassplitter från fönster på marken och hus som när som helst skulle kunna rasa in på en, sly som växer genom fasader och vrak av bilar och husvagnar som lämnats här av ägare som inte längre har nytta av dem. Det är skräpigt och otryggt. Men trots detta är det tydligt att det finns rörelse genom området och att det är välbesökt.

Vid mitt platsbesök i februari hade det någon dag tidigare fallit snö, och man kunde se gott om spår från människor, hundar, cyklar och barnvagnar på marken. Det är ingen tvekan om att det finns en daglig rörelse genom området, och inte heller om att det genom åren varit välbesökt av nyfikna, kanske främst ungdomar, som festat loss i såghuset, målat graffiti, brutit sig in i stängda byggnader och skejtat på det gjutna betonggolvet i maskinhallen. För många som är uppvuxna i bygden har sågområdet, trots sin karaktär som "icke plats" sedan nedläggningen, haft en stor närvaro i deras liv och påverkat Buskhyttans identitet till stor del.

Området är idag bara rester av en plats som brukade utgöra kärnan i Buskhyttans identitet. Det är synd att en plats som denna hamnat i ett sånt dödläge att det förblir oförvalt i över 40 år. Det är precis detta som Nils Björling menar när han pratar om "rumsliga inlåsningar". De boende på orten har ingen makt i att bestämma vad som ska ske. Områdets öde faller i händerna på enskilda investerare och har genom åren tillhört flera olika privata fastighetsutvecklare. Tyvärr har alla planer på utveckling stoppats på grund av ekonomi eller andra hinder gällande detaljplan och sanering. Det jag försöker undersöka i mitt arbete är hur man skulle kunna lossa platsen ur sitt dödläge och ge tillbaka den till bygden lite i taget.

Fotspår i snön vittnar om rörelse i området

Många olika industribyggnader har byggts upp och rivits genom åren och idag står endast ett fåtal kvar i det förfallna området. De byggnader som finns kvar idag har alla blivit förstörda av antingen tidens tand eller människor och är i varierande skick och kvalitet. De flesta strukturer är av trä och plåt, men några byggnader är av tegel, som det gamla hyvleriet och stora sågen. Det finns tre stycken stora takstrukturer som använts till maskinförvaring och virkesupplag genom åren. Vid infarten står det gamla kvarnhuset och vid piren en lada med intressant limträkonstruktion. Det finns rester av de vägar som trafikerades av maskinerna i området, främst längs den axel som sträcker sig tvärs igenom området och bort till Krognäs gård.

Jag kommer i min rapport inte att beskriva alla byggnader på området, det kan man läsa mer om i min bilaga*. De byggnader jag berör kommer jag dock att beskriva mer här.

** mer ingående information om varje byggnad på området och dess historik finns i bilagan "Marsvikens sågverk"*

FLYGFOTON OCH HÄRADSKARTA FRÅN LANTMÄTERIET

BILDER FRÅN TUNABERGS HEMBYGDSFÖRENING

3.4.1 Kvarnhuset

Den mest kännetecknande byggnaden för området är det vita trevåningshuset Kvarnhuset - eller Truckgaraget som det också kallas - som ligger väl synligt vid områdets början intill Koppartorpsvägen och är ett tydligt landmärke i Buskhyttan idag.

Huset byggdes för att mala ner trärester från sågverket till spånskivor, men så blev aldrig fallet. Istället användes det främst som truckgarage. Senare har det även inhyt andra verksamheter som plåtslageri och replokal. Tittar man på äldre kartor och flygfoton ser man att huset byggdes innan 1960, men det exakta året är osäkert.

Typologin är ovanlig för området och sticker ut med sin höga och smala silhuett. Huset är konstruerat i betong

och har en vitputsad fasad som sticker ut i omgivningen som annars består av träbyggnader målade i rödfärg.

Husets söderfasad har två stora garageportar i markplan och på de två övre våningarna finns lite mindre magasin dörrar. Dörrarna är målade mörkt gröna och tillsammans med den vita fasaden skapar dörrarna ett grafiskt uttryck i fasaden som bidrar till dess karaktär som landmärke.

Om man bortser från fasaden och de sönderslagna fönstren är byggnaden i relativt gott skick. På grund av detta goda skick, dess placering, och dess speciella arkitektoniska karaktär har jag bedömt Kvarnhuset som en extra viktig byggnad att bevara och transformera.

3.4.2 Såghuset

Längst in i området ligger det gamla Sågverkshuset. Det är långsmalt, tre våningar högt och byggt i rött tegel. Det har ett speciellt uttryck på grund av sina nyklassicistiska element såsom vitputsade pilastrar och ett markerat entréparti med fronton.

Byggnaden syns tydligt från Nävekvarnsvägen på andra sidan viken och såväl jag själv som andra har misstagit den för någon slags herrgårdsbyggnad. Ytterväggarna är bärande och det finns ingen inre pelarstruktur. Spännvidden är ca 10 meter och byggnaden har därför goda förutsättningar att kunna transformeras till någon form av boende i framtiden.

Kvarnhuset och såghuset är två byggnader jag anser vara tydliga landmärken och jag bedömer därför att de har ett högt bevaringsvärde för platsen. Dels på grund av sin silhuett i landskapet, sin arkitektoniska utformning, men också tack vare sitt relativt goda skick.

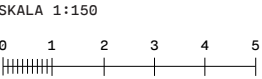
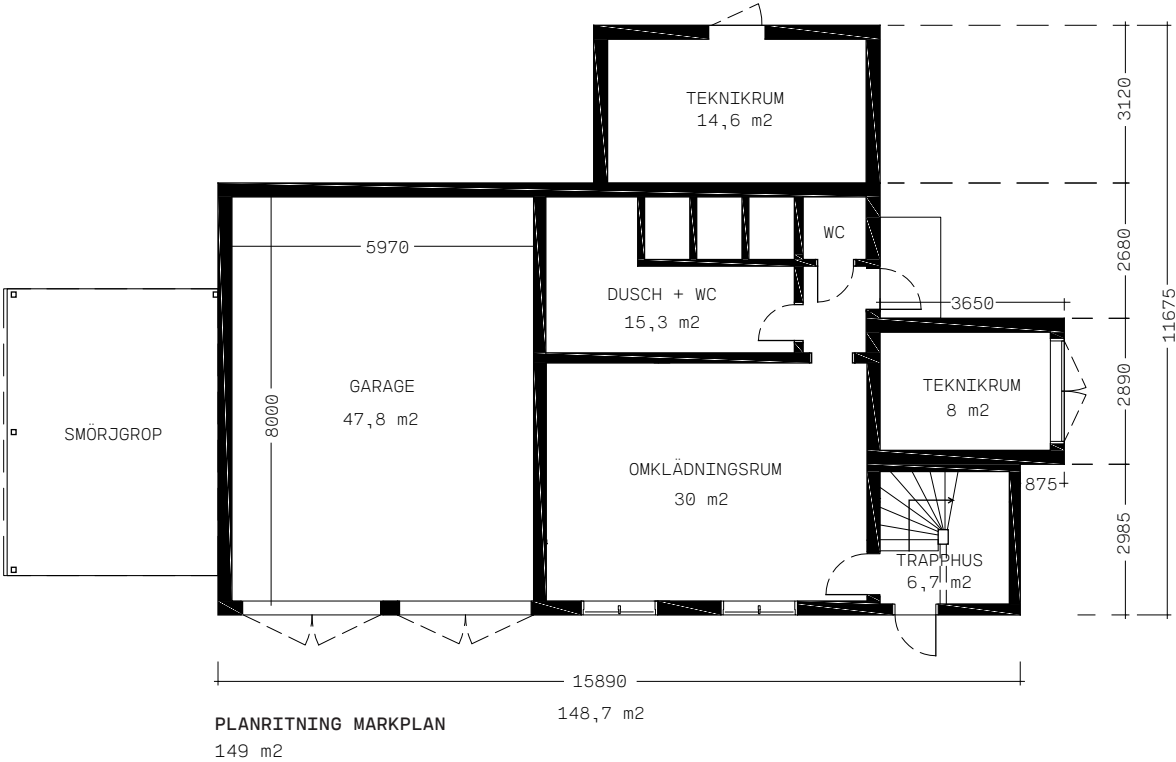
3.4.3 Virkesupplagen

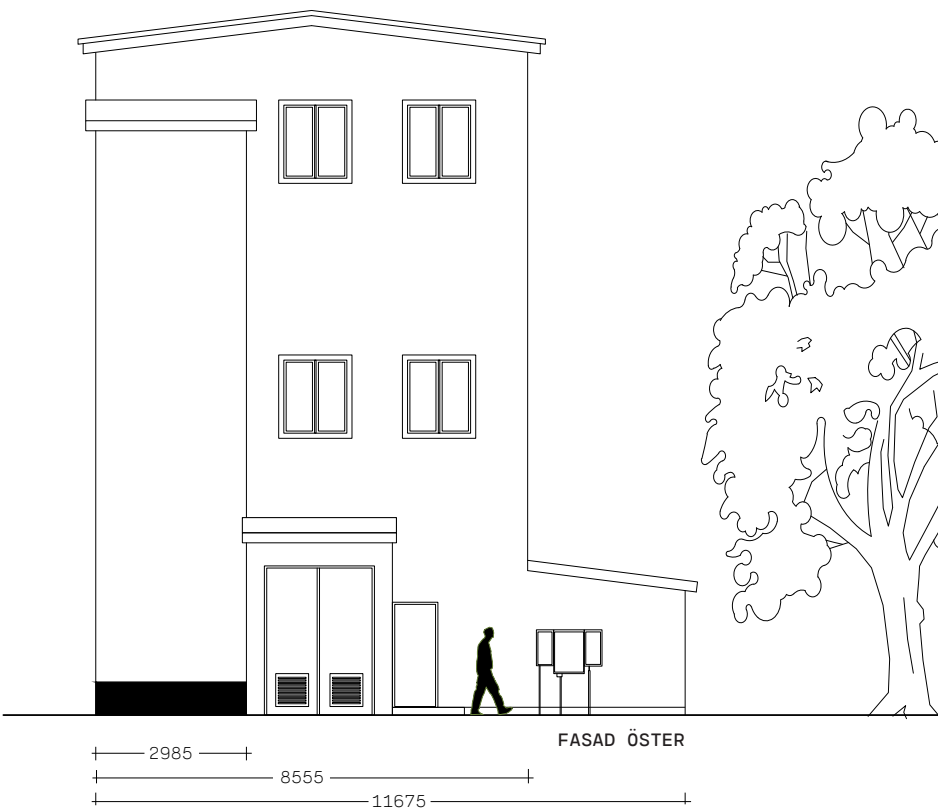
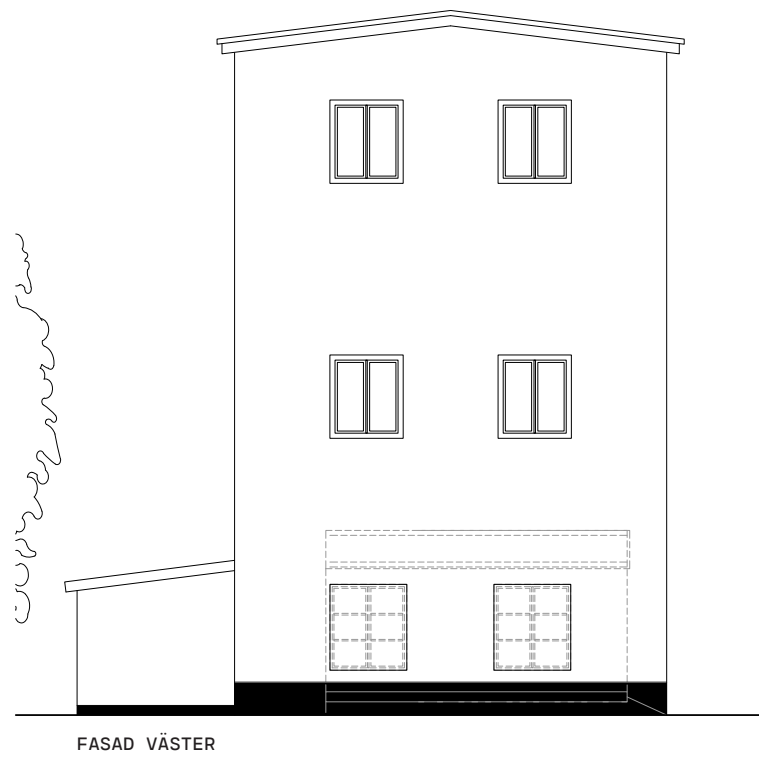
De gamla virkesupplagen har en speciell konstruktion som jag aldrig sett tidigare. Den består av en bärande takstol av hela timmerstockar som trianguleras i en W-form och hålls samman med hjälp av dragstag. Konstruktionen återkommer i tre stora tak som finns på området varav ett är i relativt dåligt skick och det andra byggts in och isolerats med plåtade väggar och nytt innertak.

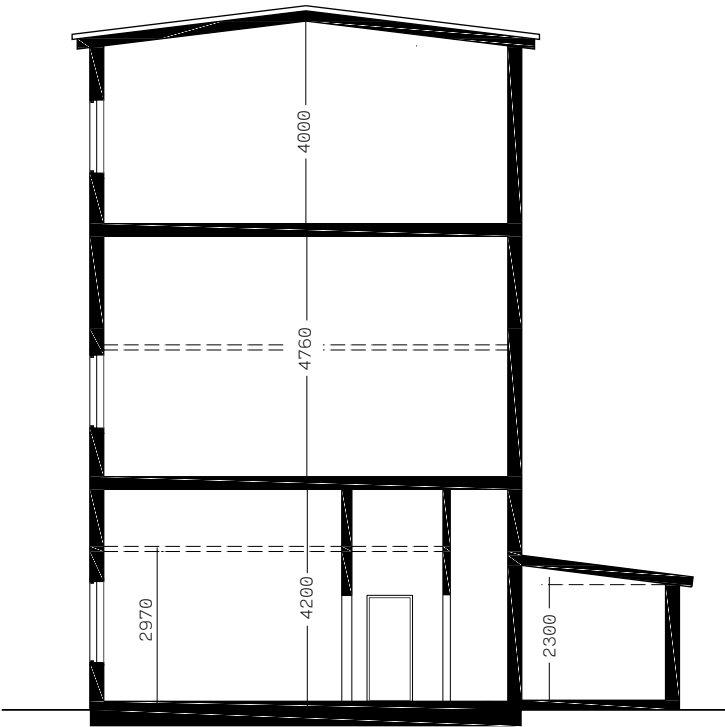
Det tredje står nära den gamla kajen med kortsidan ut mot havet och är i fint skick. Byggnaden är nästan 50 meter lång men konstruktionen delar in och skapar flera rumsligheter under det stora taket. Arkitektonisk ser jag flera kvaliteter med att bevara denna struktur eftersom den är speciell för platsen, påminner om den tidigare aktiviteten i området, samt har kvaliteter som skulle kunna tillåta flera olika typer av användningar. Det bör inte rivas eftersom att det rent praktiskt skulle vara svårt att få strandskyddsdispens för att uppföra en ny byggnad så nära havet. Därför finns det goda skäl för att ta vara på de byggda strukturer som redan finns och hitta en ny användning för dem.

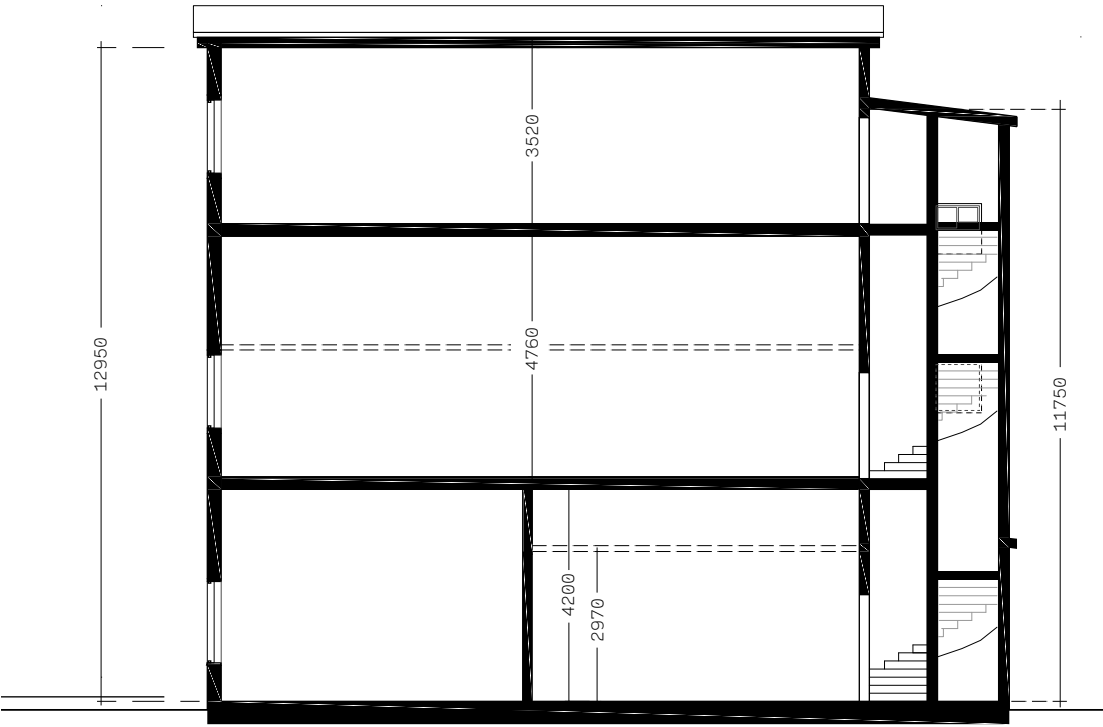
3.4.4 Kvarnhuset ritningar

TVÄRSEKTION

LÅNG SEKTION

3.5 Bybornas tankar

Jag försökte få till en medborgardialog, likt metoden byns DNA som jag tidigare nämnt. Detta för att försöka få en förståelse för hur de boende i Buskhyttan och i bygden ser på sin ort och på sågområdet.

Jag fick inte möjlighet att samla eller intervjua de boende, därför valde jag att skicka ut en enkät via bygdens Facebook-grupp. Frågorna fokuserade på att hitta mjuka såväl som funktionella värden. Tyvärr fick enkäten inte så stor spridning som jag hade hoppats, och efter några veckor hade jag endast fått in 23 svar.

Bland de 23 som svarade var åldersspannet mellan 17 och 68 år. 74% var kvinnor och 26% män, det vill säga 17 kvinnor och 6 st män. De 23 svaren motsvarar drygt 12% av de boende i Buskhyttan. Jag valde därför att inte göra det till en central del i min metod men har ändå valt att redovisa några av de svar jag fått in, eftersom de varit viktiga i mitt försök att lära känna platsen och för att förstå hur bygden ser på den.

Jag tänkte dela ett urval av kommentarer här som jag haft i bakhuvudet när jag utvecklat mitt förslag.

Några av de frågor jag ställde löd såhär:

– AV VILKEN ANLEDNING
BOR DU I BUSKHYTAN?

– HAR DU NÅGON
FAVORITPLATS I
BUSKHYTAN?

– FINNS DET NÅGON
BYGGNAD DU TYCKER ÄR
VACKER ELLER SOM
SYMBOLISERAR
BUSKHYTAN FÖR DIG?

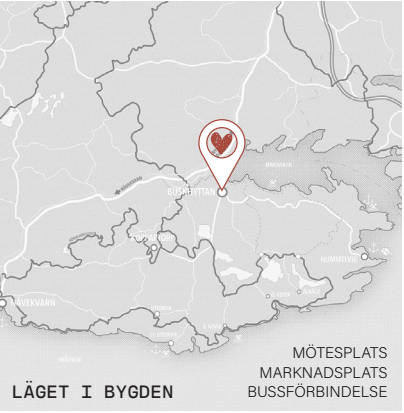
3.6 Platsens värden

Vid mitt platsbesök var målet att identifiera platsens existerande värden. Platsen är full av potential och jag fick genast idéer och uppslag om hur saker och ting skulle kunna utvecklas. Vilka landmärken som är viktiga, hur kan man anlägga med båt här. Jag inventerade inte bara byggnaderna på platsen utan även naturvärden, utblickar, siktlinjer och fysiska kopplingar mellan platser. Dessa försökte jag kategorisera i värdegrupper och sammanfattat kan de delas in i tre kategorier:

Havet och kustlinjen är platsens största potential och ett stort värde som idag tyvärr inte är tillgängligt för de boende i Buskhyttan. Närheten till havet skulle i framtiden kunna ge möjlighet för rekreation, bad, mötesplatser, och kopplingar ut i skärgården med båt.

Platsens arv handlar om dess historia och centrala del i Buskhyttans ursprung. Det var ju faktiskt sågen som lade grunden till att orten började utvecklas under början av 1900-talet. De byggnader som idag finns bör därför bevaras som minne över när industrin var i full prakt, men borde också användas för att låta människor komma nära sin historia. De byggnader som finns här är unika för platsen och vissa så speciella att de även i sitt nedgångna skick verkar som tydliga landmärken i bygden. Detta skulle kunna förstärkas om byggnaderna fick en ny funktion som tillät människor att använda och utnyttja dem.

Läget i bygden påverkar Buskhyttans roll till stor del eftersom att det är genomfartsort, nästan alla på Tunabergshalvön passerar dagligen för att ta sig till affären eller jobb i Nyköping eller Oxelösund. Det faktum att skolan finns och att bussen går hit är ett bevis på att orten är strategiskt belägen, och skapar också förutsättningar för Buskhyttan att utvecklas vidare.

Gestaltning

4.1 Strategi & koncept

Jag visste redan från början att mitt huvudgrepp skulle vara att ge tillbaka platsen till Buskhytan genom att öppna upp området och göra det tillgängligt för allmänheten. Kopplingen till kusten är det viktigaste att tillgängliggöra och att skapa rekreation som kopplar till den.

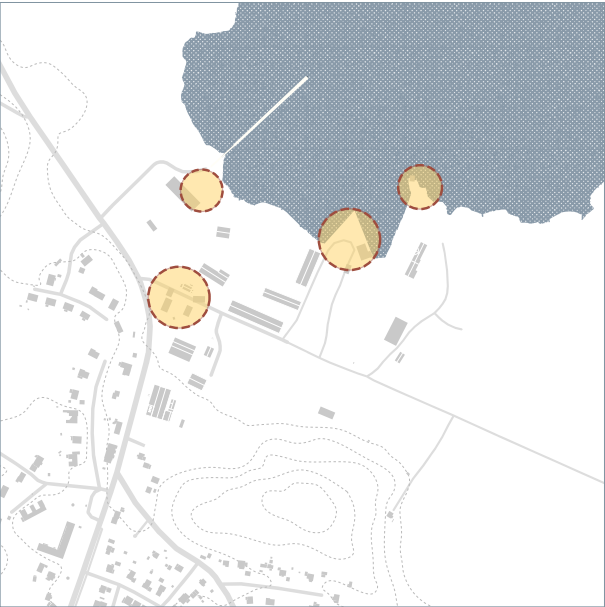
För att återta och aktivera platsen har jag tittat på åtgärder som kan ske innan det planeras för exploatering av t.ex. bostäder. Villka åtgärder kan göras desförinnan för att göra området mer attraktivt att bo i och exploatera i framtiden?

Genom att identifiera existerande värden på platsen, kan jag avgöra var mindre ingrepp skulle göra störst inverkan. Med den informationen väljer jag några nedslag och skapar en serie av rum som leder en genom landskapet. Varje plats har sina egna karaktärsdrag och bidrar med sina egna särskilda funktioner och kvaliteter.

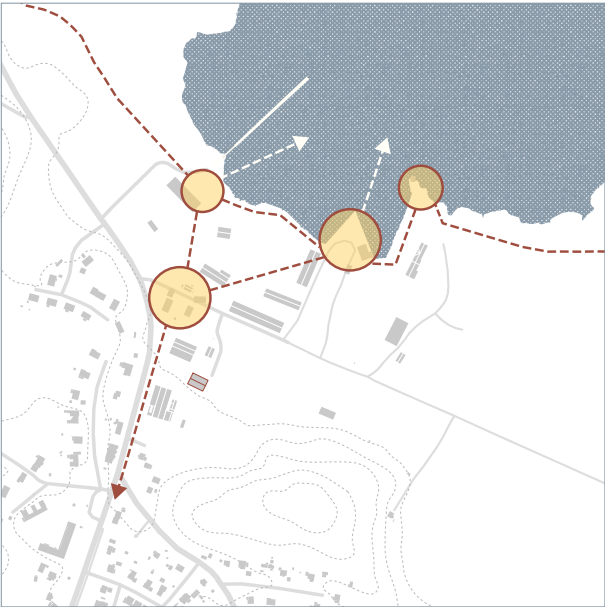
Det är tänkt som de första ingreppspunkterna i området. Med hjälp av ett tentativt förhållningssätt kan platsen tas tillbaka lite i taget och samtidigt lämna utrymme till lokal utveckling och ett återtagande från de boende.

Den nya bebyggelsen koncentreras runt de utvalda rummen, men kan i framtiden kompletteras med bostäder som illustreras i diagrammet över bebyggelse på nästa uppslag.

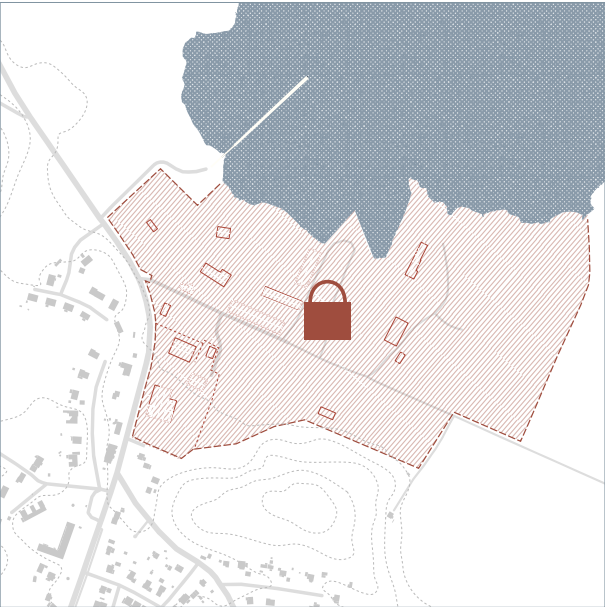
Mitt förslag är att ses som den första etappen i en längre process av att återta och utveckla området. Huvudfokus i det är att skapa rum för **tre olika användare:**

Utveckla platser inom området
Platser med goda existerande värden identifieras och förstärks

Koppla ihop
De kopplas sedan ihop för att skapa rörelse genom området som kopplar vidare ut i landskapet. Bland annat med en ny etapp på sörmjallsleden

Tillgänglighet idag
Staketet runt sågverksområdet och förstörelsen i området begränsar tillgängligheten och kopplingen till kusten

Framtida tillgänglighet
Nya kopplingar genom området öppnar upp och och integrerar området med resten av Buskhyttan. Det kan nås både från land och från havet med båt.

Bebyggelse idag
De röda byggnaderna visar byggnaderna som finns i sågverksområdet idag

Ny bebyggelse
I gult visas den nya bebyggelsen och föreslagen plats för framtida bostäder

4.2 Utvecklingsplan

I mitt utvecklingsförslag för Marsvikkstrand har jag eftersträvat att arbeta med ett tentativt förhållningssätt. Det vill säga med en strategi som inte är slutgiltig från början utan som är utforskande och prövande, där det fortfarande finns utrymme för att göra förändringar längs vägen. Det är en strategi jag valt eftersom jag tycker att den lämpar sig bra i en landsbygdscontext där det är extra viktigt med en utveckling som inte sker fristående från den lokala kontexten. Den måste ske stegvis för att kunna tillåta inverkan från de lokalboende och för att inte ses som något inkräktande. Målet är att utvecklingen inte ska bli för invasiv i det lokala och ta över eller stötas bort, utan inkorporeras i, komplettera och förstärka det som redan finns.

Med utgångspunkt i en plats redan existerande värden kan små initiala åtgärder skapa stor förändring. De kan verka obetydliga eller självklara men har ofta en väldigt stor effekt och spelar stor roll i en tentativ utvecklingsprocess. De behöver också specificeras tydligt för att säkerställa att saker görs i rätt ordning. Ett exempel är att riva det gamla och trasiga stängslet runt sågenområdet. Det är inte någon stor investering eller ingrepp, men det skapar en stor visuell skillnad sett från samhället och psykologiskt signalerar det att man inte längre inkräktar om man rör sig i området.

För att göra det tryggt för allmänheten att röra sig genom området behöver det initialt göras vissa andra åtgärder. Det behöver saneras för att göra det mer gästvänligt. Genom att röja sly och grenar som öppnar upp för sikt och rörelse, samt plocka upp skrot och glassplitter från trasiga fönster blir området mer säkert att röra sig i. Även detta skickar signaler som säger att det är någon som bryr sig om platsen och det skapar en mer trygg miljö.

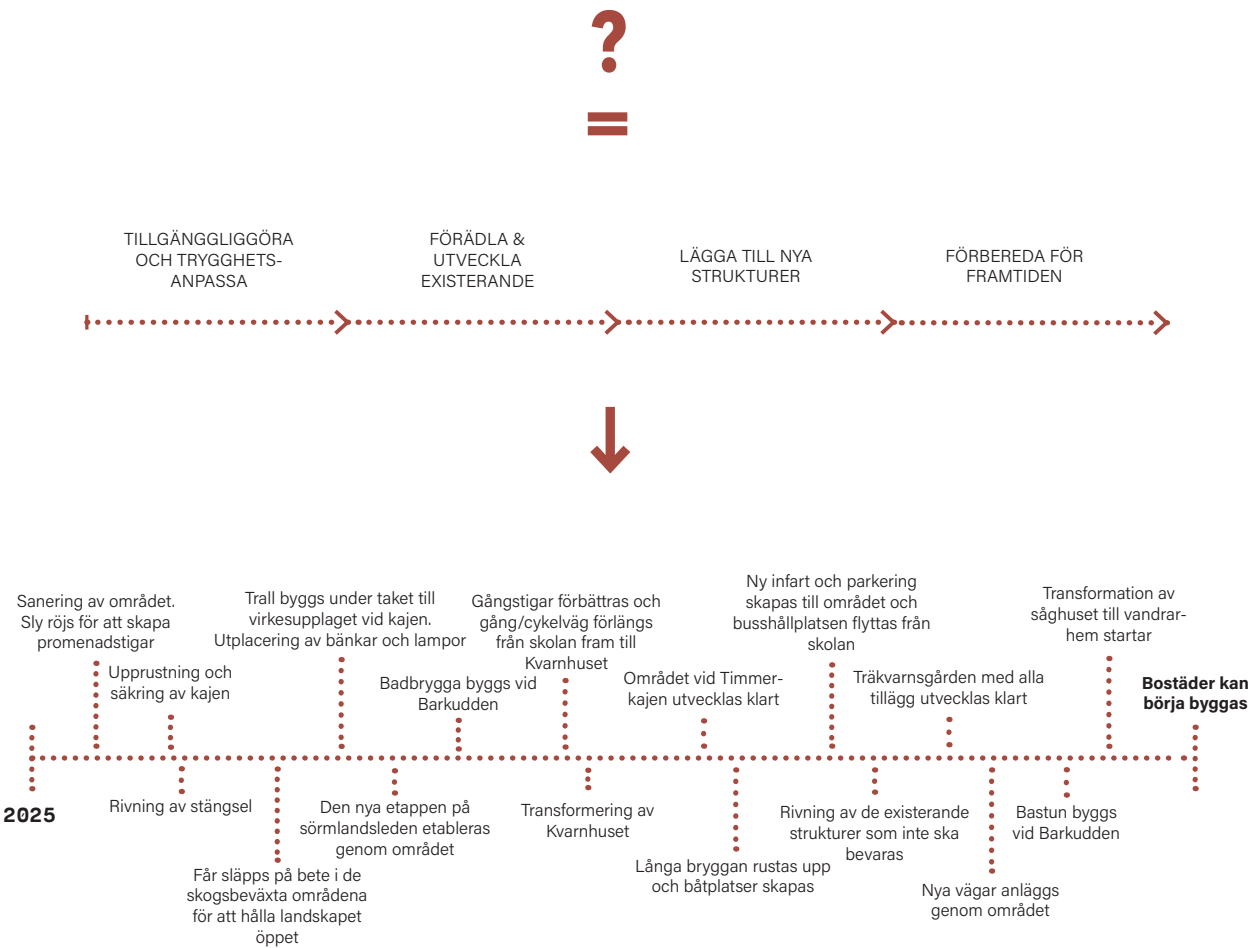
Att göra det säkert att vistas vid vattnet är också viktigt eftersom det är en stark dragningskraft in i området. Om man öppnar upp utan att erbjuda ett säkert sätt att vistas nära havet kommer folk att göra det ändå, men

med en förhöjd risk att olyckor sker. Därför är en tidig upprustning av den gamla kajen extra viktig. Tillägget av badplatsen vid Barkudden borde också göras i ett tidigt skede för att generera rörelse in i och aktivera området. Denna nya användning blir en kontrast till den tidigare industrin och sätter tonen för områdets utveckling. De nya rummen som skapas är ett försök till att bryta ner platsens skala till något mer mänskligt. En plats att vara nära naturen och sig själv, men också generera möten mellan människor.

De existerande byggnaderna behöver också tas om hand och ges nya funktioner. Det enklaste är att ta vara på det som redan finns och en mycket enkel åtgärd för att göra ett av de gamla virkesupplagen användbart är att anlägga ett trallgolv under det och placera ut picknickbord och stolar. I ett senare skede kan taket utvecklas ytterligare men initialt räcker detta för att göra det användbart och välkomnande.

Nästa åtgärd, och kanske viktigast av dem alla, är att etablera kontakten mellan dagens Buskhyttan och det nya området. I egenskap av landmärke har det gamla Kvarnhuset en viktig roll i detta och att transformera det till en verksamhet som välkomnar allmänheten hjälper till att signalera att området är omhändertaget och öppet för allmänheten. Kvarnhuset blir platsens ”ansikte utåt” och markerar entrén till området. Att förlänga cykelvägen från skolan med en ny gång-cykelväg som leder till Kvarnhuset är också viktigt för att etablera en trygg fysisk koppling mellan det existerande samhället och det nya området i Marsvikkstrand.

Detta kan i stora drag delas in i **fyra olika faser**. Dessa överlappar såklart varandra lite vilket man ser tydligare i tidslinjen på nästa sida, som visar utvecklingsstrategin i sin helhet. De existerande värdena tas om hand först och stötts sedan upp av tillägg utefter behov och ekonomisk möjlighet.

NEDSLAG
& ÖVERSIKT
MARSVIKSSTRAND

- 1. TRÄKVARNSGÅRDEN
- 2. TIMMERKAJEN
- 3. BARKUDDEN
- 4. (BÅTKLUBBEN)

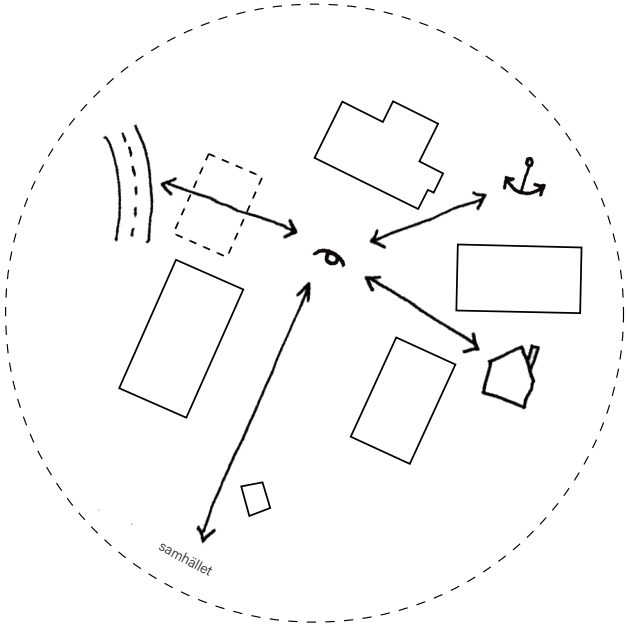
4.3 Träkvarnsgården

För att markera entrén till Marsviksstrand har jag valt att skapa en entréplats som samlar upp och fördelar vidare ut i området med rörelser och siktlinjer. Målet vid utformningen av platsen har varit att skapa ett gemensamt rum med mixad användning som fungerar som en naturlig mötesplats för flera olika typer av människor i olika åldrar med olika användning över dygnets alla timmar. Det har också varit viktigt att bryta ner platsen till en mänsklig skala och använda de nya byggnaderna för att skapa riktning ut i landskapet. Rent arkitektoniskt har det viktigaste varit att Kvarnhuset får ta plats och blir platsens nav medan de andra byggnaderna främst kompletterar med sitt program och verkar som rumsbildande element.

Jag har placerat entréplatsen, som jag valt att kalla för Träkvarnsgården, vid områdets nuvarande infart framför Kvarnhuset. Det är främst på grund av husets egenskap

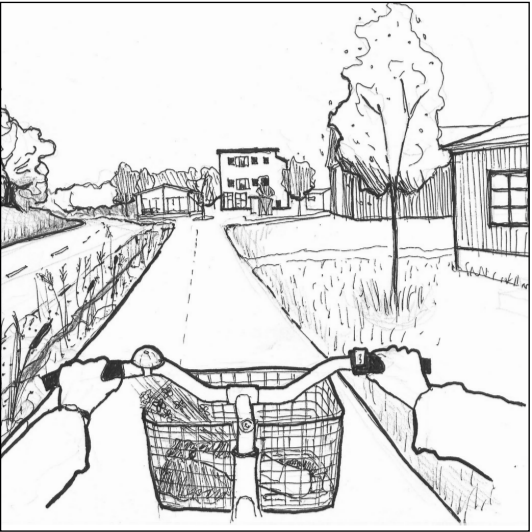
som landmärke och närhet till vägen som gör att platsen syns tydligt oavsett vilket håll du kommer ifrån. Från Buskhyttans skola förlängs den existerande gång- och cykelvägen längs Koppartorpsvägens östra sida förbi pumpen och leder i en rak axel fram till gårdsplanen framför Kvarnhuset. Den nya cykelvägen kantas av träd på östra sidan och mot bilvägen anläggs ett svackdike med dagvattenhantering och plantering av redan lokalt existerande växtarter så som strandveronika, kråkvicker, kabeleka, bladvass, rörflen och slokstarr. Det gröna skapar en barriär och ett tryggt avstånd till bilvägen.

Busshållplatsen har flyttats från skolan till Träkvarnsgården för att skapa en mer sammanhängande plats för service och möjlighet att sysselsättas medan man väntar på bussen. Du kan antingen vänta i den lilla träkuren placerad precis vid hållplatsen, eller inne i något av de andra husen på platsen.

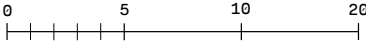
Den nya vägen skapar en tydlig koppling från det existerande samhället till den nya gårdsplanen genom rörelse men även genom en stark visuell koppling som ramar in Kvarnhuset som landmärke.

Om du rör dig norrifrån längs Koppartorpsvägen är det första du ser Kvarnhusets gavel som tornar upp sig bland träden och en mindre takkonstruktion som fungerar som marknadsplats för lokala varor. Siktlinjen från vägen går genom Marknadens konstruktion och du ser gårdsplanen bakom och vidare in i området. Från Träkvarnsgården ser du också ner till den nya hamnen och vattnet, samt vidare in i området där det planeras bostäder. Om du närmar dig platsen söderifrån längs den nya cykelvägen är det Kvarnhuset du ser först.

TRÄKVARNSGÅRDEN

- 1. KVARNHUSET
- 2. MÄRKNADEN
- 3. NÄR BUTIKEN
- 4. GARAGET
- 5. VERKSTAN
- 6. BUSSHÅLLPLATS
- 7. PARKERING

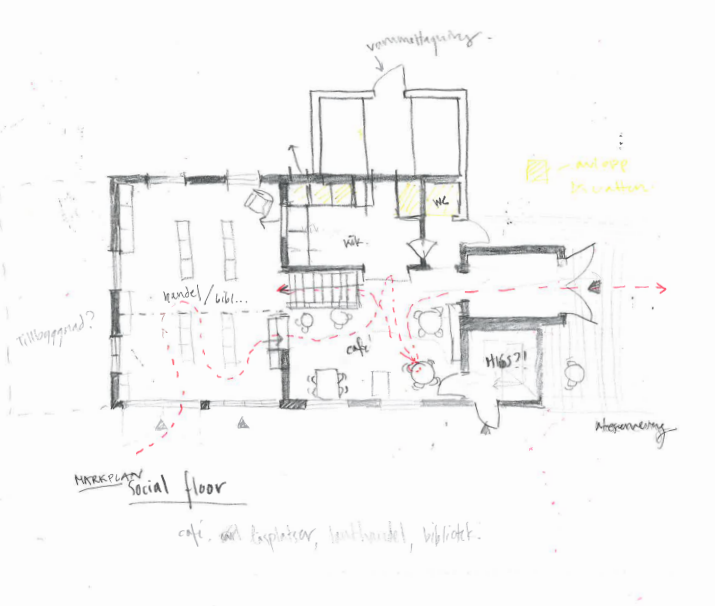
4.3.1 Kvarnhuset

Kvarnhuset transformeras till ett hus med tre olika användningsområden på de tre olika våningsplanen. Markplan inrymmer caféverksamhet och en biblioteksfilial som är tänkt att fungera som Buskhyttans gemensamma vardagsrum. Här kan du sitta och läsa läxor efter skolan, låna en bok, kanske ta eftermiddagskaffet med grannen, läsa lokaltidningen eller vänta på skjuts eller buss. Väggen mellan den gamla kontorsdelen och garaget öppnas upp och det sätts in nya glaspartier med entrédörrar innanför garageportarna. På golvet i garage delen läggs marktegel som räddats från de hus som rivits i området och fortsätter ut framför huset där det finns plats för en sommarservering.

En ny central trappa i trä leder oss först upp till en liten läsplats i form av en balkong och vidare till plan 1 där Buskhyttans fritidsgård håller hus. Fritidsgården har öppet eftermiddagar och vissa kvällar och här kan du pyssla, göra läxor, spela pingis, tv-spel eller musik i replokalen. Lokalen kan också hyras ut på kvällar och helger till andra som vill spela musik eller kanske hålla i någon kurs.

För att ta sig till våning tre måste man ta hissen eller använda den gamla trappan från plan 1. Här uppe finns utrymme för co-working med utsikt över Marsviken. Du kan antingen hyra in ditt eget företag här eller komma och gå som du vill. Det finns kök, konferensrum, mindre mötesrum och kopiator som alla delar på. De som bor i bygden har därmed möjlighet att jobba hemifrån utan att vara hemma, och ändå ha tillgång till vettiga förutsättningar för en bra arbetsmiljö. Efter arbetstid kan man använda konferensrummet som möteslokal för de lokala föreningarna i bygden eller för filmvisning på fritidsgården.

På så sätt får huset en mixad användning över dygnet och kan tack vare det samla många olika typer av människor från bygden och få dem att mötas.

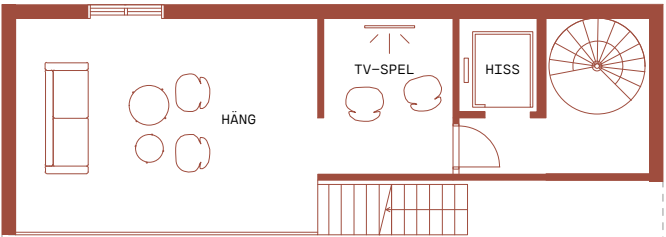

TIDIGA SKISSER

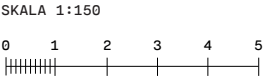
PLAN 1
café + biblioteksfilial

PLAN 2 1/2
fritidsgård

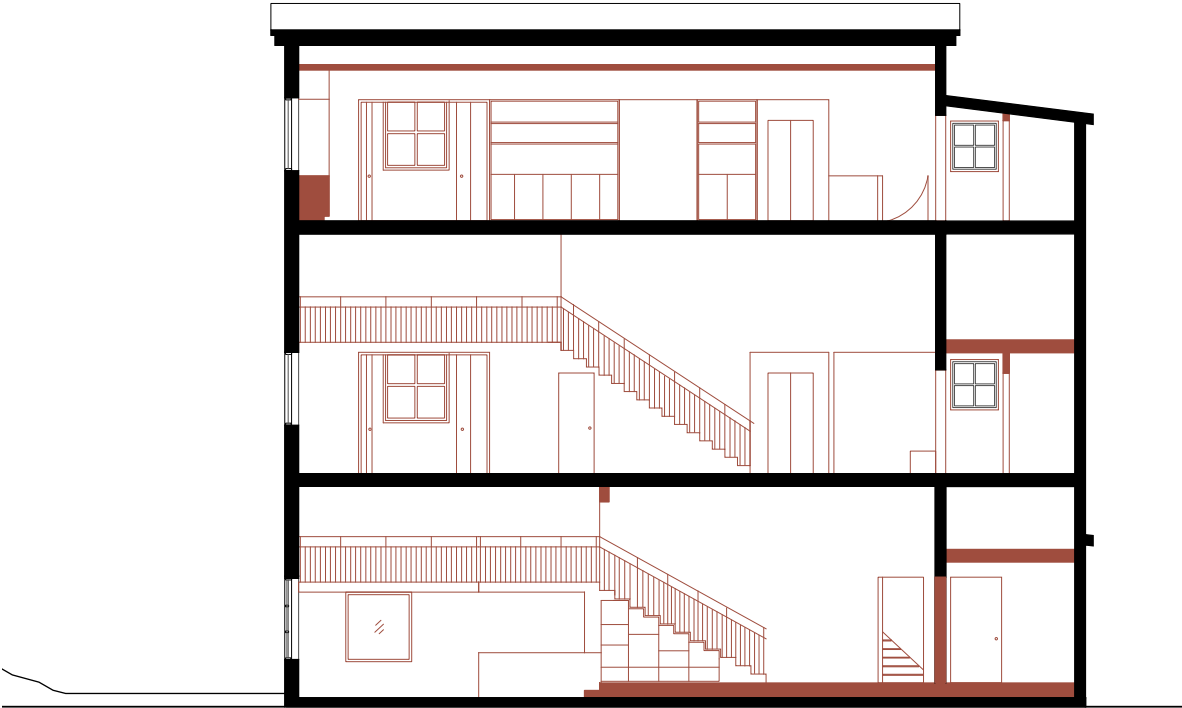

PLAN 2
fritidsgård + replokal

PLAN 3
co-working + möteslokal

SEKTION

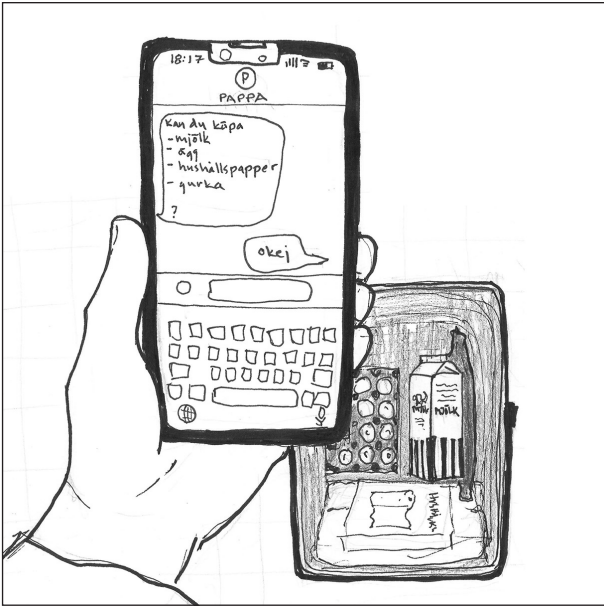

4.3.2 Marknaden

Marknaden ligger med långsidan ut mot koppartorpsvägen som en liten paviljong och är det första du ser när du passerar Träkvarnsgården. Den är till för att samla alla de olika varor som produceras lokalt i området, för att smidigt kunna få tag på närproducerade ägg eller grönsaker på ett och samma ställe, istället för att åka runt till flera olika platser. Kör man förbi så kan man tydligt se om det är påfyllt med varor eller inte och lagom att man hinner svänga av och handla något på vägen hem.

Byggnaden kan lätt omvandlas till att ha en annan funktion, som loppis eller som en täckt uteservering till Kvarnhuset. Byggnaden består av en trätrall och ett plåttäckt tak som bärs upp av en snarlik konstruktion som återfinns i områdets gamla virkesupplag. I ena gaveln finns ett förrådsutrymme som inrymmer bord och stolar som används för att utrusta utrymmet, och den andra gaveln har inbyggda hyllor för att lätt kunna visa upp de produkter som lämnas där till försäljning.

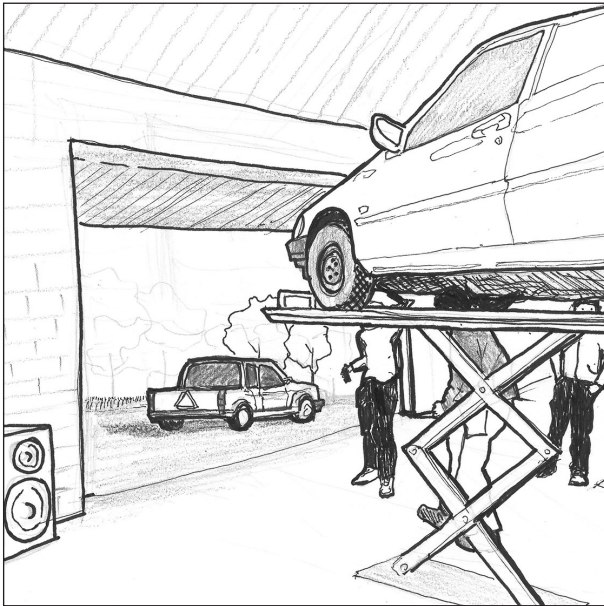

4.3.3 Närbutiken

Närbutiken är den första byggnad du möts av när du når platsen söderifrån eller hoppar av bussen. Det är en mindre konstruktion i trä med en träfasad och med synlig pelarkonstruktion i fasad. Främre gaveln av huset är helt uppglasad och rymmer en liten förbutik med sittplatser och postombud som vänder sig ut mot buss-hållplatsen. Affären är tänkt att kunna vara bemannad av en mindre personalskara men kan på grund av sin lilla storlek också fungera bra som självservicebutik.

4.3.4 Verkstaden & Garaget

Två stycken byggnader i återbrukat tegel från hyvleriet har placerats i östra kanten av gårdsplanen för att rama in den och skapa ett mer definierat rum. I den ena byggnaden med entré från gården finns en öppen verkstad med snickeri och möjlighet till andra hantverk såsom keramik eller liknande. Den kan användas av alla i bygden men också av skolan eller fritidsgården som slöjdsal. I den andra byggnaden med entré mot parkeringsytan intill finns ett garage med bil- och metallverkstad som hänger ihop med den öppna verkstaden och fritidsgården. Här kan du laga båtmotorn eller så kan bygdens ungdomar ses och mecka med sina EPA-traktorer. Anledningen till valet av detta program är för att knyta an till platsens arv med snickeri och industri och för att skapa nya typer av mötesplatser i bygden.

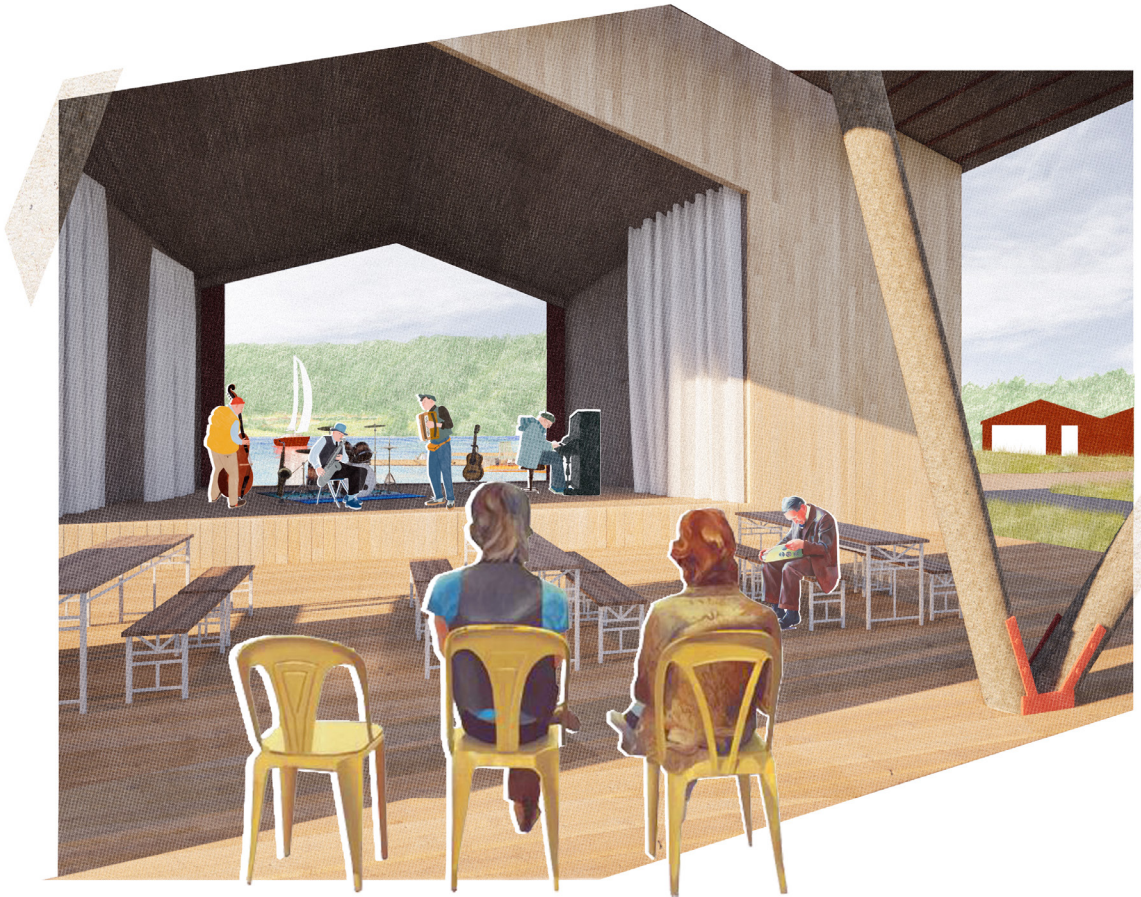

4.3.5 Material

Övergripande för hela området är en tanke om att alla mina tillägg ska anspela på platsens historia och alla tillägg, såväl exteriört som interiört, ska vara huvudsakligen av trä. Den enda undantagen är verkstaden och garaget som byggs av återbrukat tegel från hyvleriet och andra mindre strukturer på området. Detsamma gäller golvet i caféet och markbeläggningen till uteserveringen.

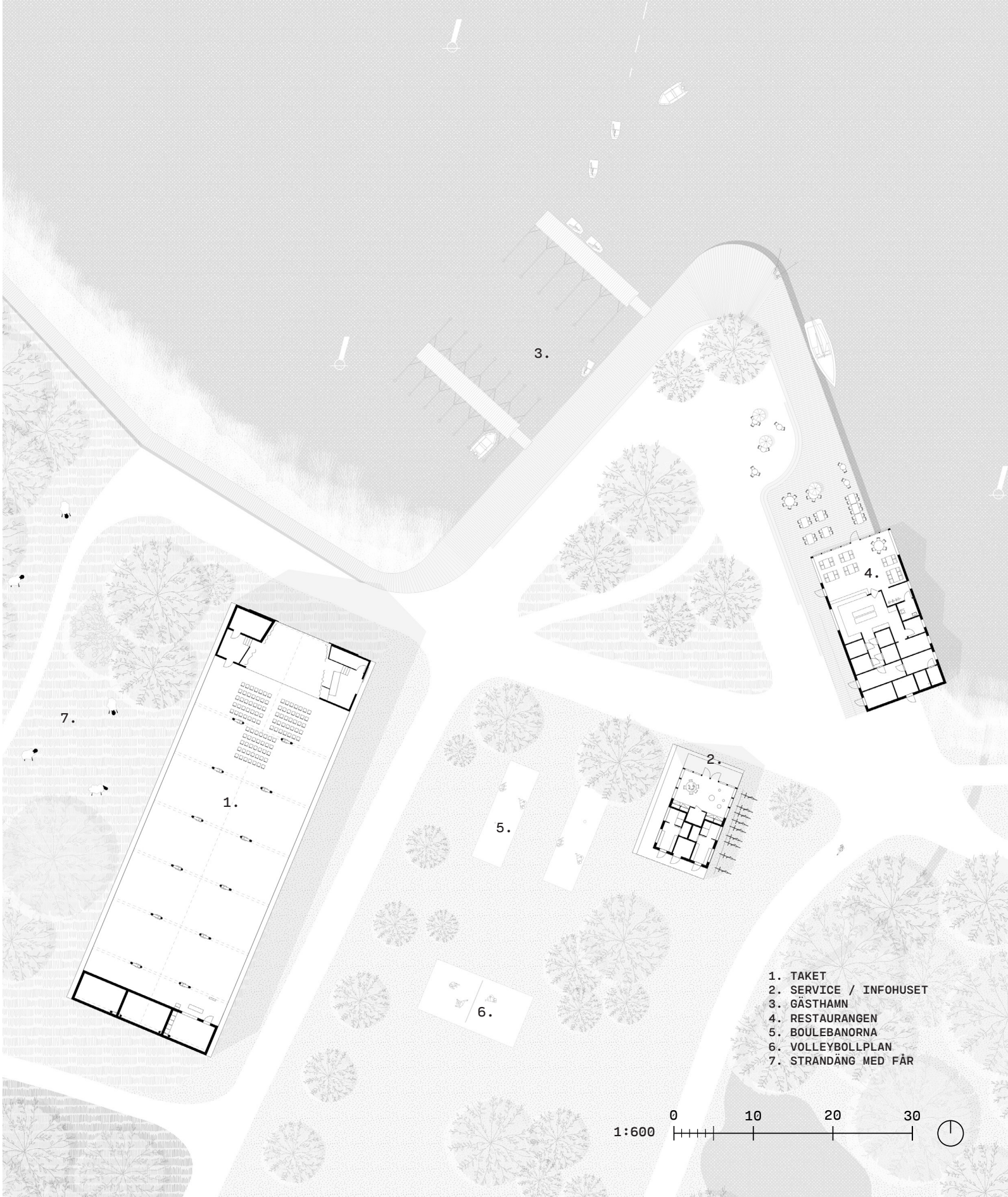
I kvarnhuset är alla tillägg jag gör interiört i trä för att skilja det gamla från det nya och för att skapa en varmare, mer hemtrevlig känsla i kontrast mot den råa betongen. Den centrala trappan från markplan till plan 1, balkongen, och det nya bjälklaget är i massivträ och bär konstruktionsmässigt sig själva. De är alltså helt fristående från husets övriga konstruktion och kan ändras och tas bort om funktionen skulle förändras i framtiden. Golvmaterialiet på markplan är ett undantag då det i den gamla garagedelen är återbrukat tegel, men i övrigt är allt golv i huset ett kubbgolv i furu. Det är mycket slitåligt och lämpar sig bra i offentlig miljö men ger samtidigt ett mjukare intryck än t.ex. betong eller klinkergolv, och har dessutom bättre akustiska kvaliteter eftersom det dämpar ljud bra.

4.4 Timmerkajen

Timmerkajen är områdets kärna. Hit kommer du genom en kort promenad från Träkvarnsgården, sjövägen eller via Sörmlandsleden. Här rustas den gamla kajen upp och formen förändras en aning. Längs dess östra sida skapas en restauranglokal med uteservering mot vattnet och längs den västra adderas några flytbryggor för gästbåtar. Ett servicehus upprättas med enklare gästhamnsfunktion som toaletter och duschar, men inrymmer också ett informationscenter som berättar om sörmlandsleden och områdets historik.

Söder om kajen och servicehuset lämnas det plats till en allmänning. Platsen är öppen men lummig av vegetation och skapar en grön korridor ner mot vattnet. Den är tänkt att fungera som samlingsplats för Bukshytteborna, men tack vare sin storlek och läge kan den också välkomna hela bygden. Här kan man mötas för att spela boule, ha picknick, och anordna skolavslutning eller valborgsfirande.

4.4.1 Taket

Längs med parken finns det gamla timmerupplaget som jag valt att bevara. Det är ett stort tak med en karaktéristisk takstolskonstruktion och täckta gavlar som ligger precis intill strandkanten. Jag behåller hela strukturen och förstärker den rent konstruktionsmässigt. Ett trallgolv läggs för att skapa en mer användbar yta och känslan av ett mer interiört rum. De två sista sektionerna i var ände av byggnaden byggs in för att ge rum åt utrustande funktioner. Mot vattnet skapas en scen och panelen på gaveln öppnas upp för att ge utsikt mot vattnet. Två skjutpartier gör att man kan stänga till vid behov på grund av väder eller vind. I andra änden skapas rum för teknik, förvaring av bord och stolar och annan utrustning, samt åtkomst till vatten och avlopp. Detta för att i framtiden kunna inrätta ett mindre kök för användning under evenemang.

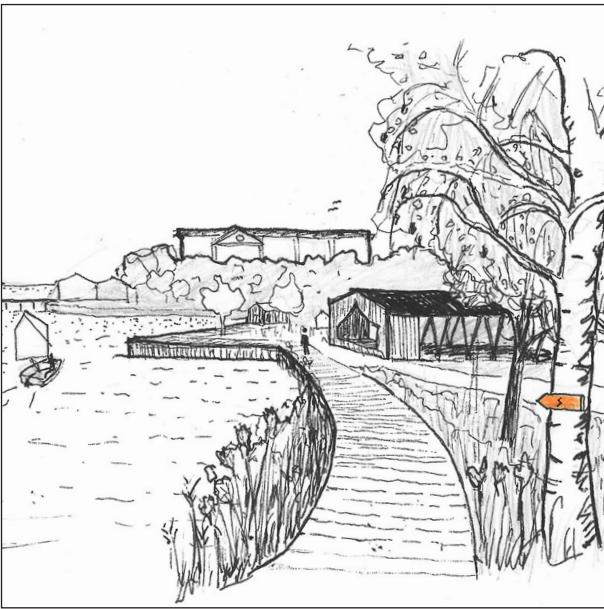
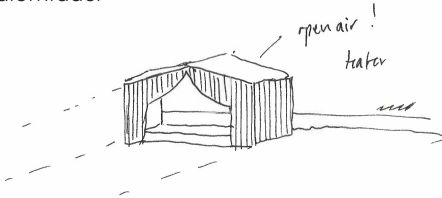
Byggnaden har flera olika användningsområden utifrån tre huvudsakliga konfigureringar:

A - Vardag

En standardkonfigurering för vardag där picknickbord är uppställda att konfigureras fritt för spontana möten eller en utflyktsmiddag längs Sörmlandsleden. Man behöver inte oroa sig för regn eller stark sol.

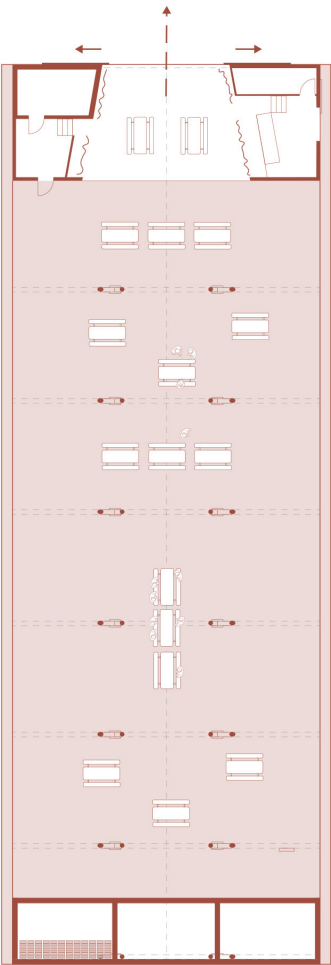
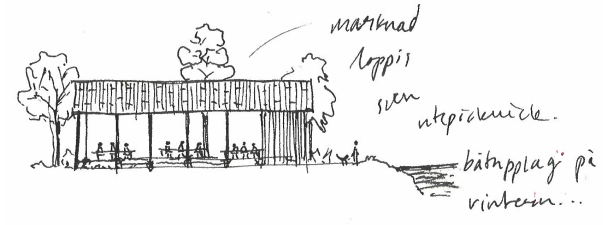
B - Evenemang

Platsen kan arrangeras med bord och stolar för olika former av evenemang såsom matmarknad eller storloppis eller varför inte ölmässa? I byggnadens södra ände ryms förråd med möbler och teknik samt tillgång till vatten. Tanken är att det ska finnas möjlighet att utnyttja byggnaden tillsammans med allmänningen utanför och skapa ett festivalområde.

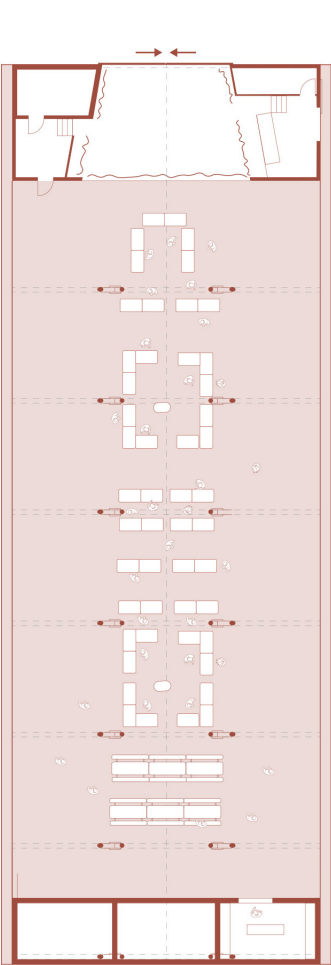

C - Musik & teater

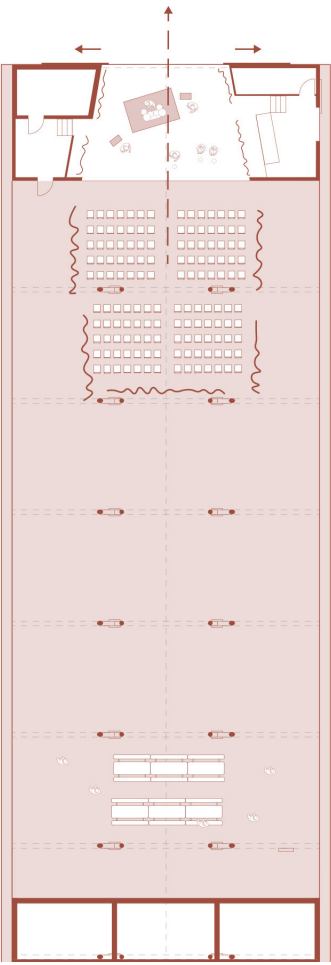
I den norra änden byggs en mindre upphöjd scen med angränsande förråd, loge, och teknikrum. Scenens bakre vägg som vetter ut mot havet är öppen och gör att man kan lyssna på musik eller se teater med havet som backdrop. Den kan även stängas om det skulle behövas på grund av till exempel väder och vind. Rummet kan avdelas med draperier av begagnade segeldukar som kan skapa olika rum för olika typer av framföranden... allt från en nära och intim konsert med sittande gäster till livemusik med dans.

A - VARDAG

B - EVENEMANG

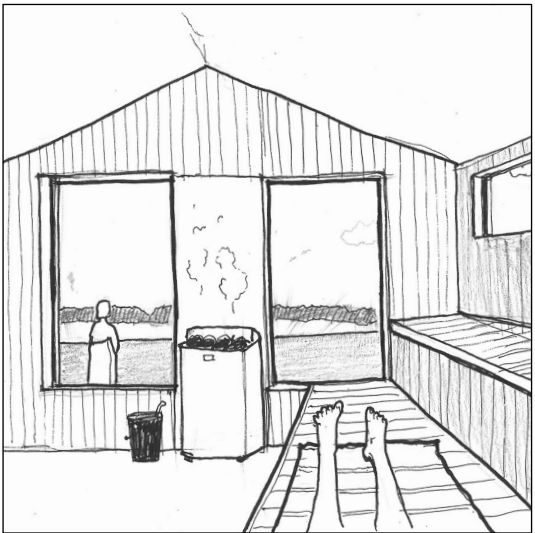

C - MUSIK & TEATER

4.5 Barkudden

Barkudden är en förlängning av Timmerkajen men av en mindre publik karaktär. Namnet kommer från att det var här timret plockades ur vattnet för avbarkning - innan det fraktades in i sågverket. För att ta dig hit promenerar du vidare längs vattnet förbi det gamla såghuset som nu inrymmer ett vandrarhem och ut till områdets mest norra udde. Här finns en badbrygga i U-form som skapar solplatser på bryggan och också möjlighet att hoppa och dyka längst ut. Bredvid bryggan finns en grillplats och en publik bastu med omklädningsrum som har en egen, mer privat badbrygga i kvällssolsläge. Här kan du njuta hela sommaren men även som vinterbadare!

BASTUN

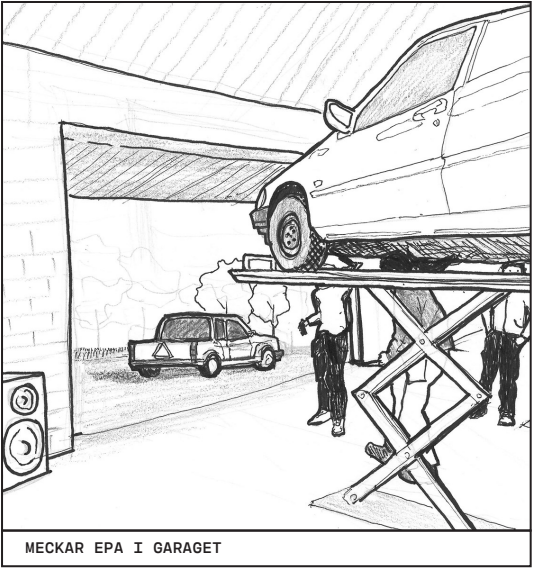
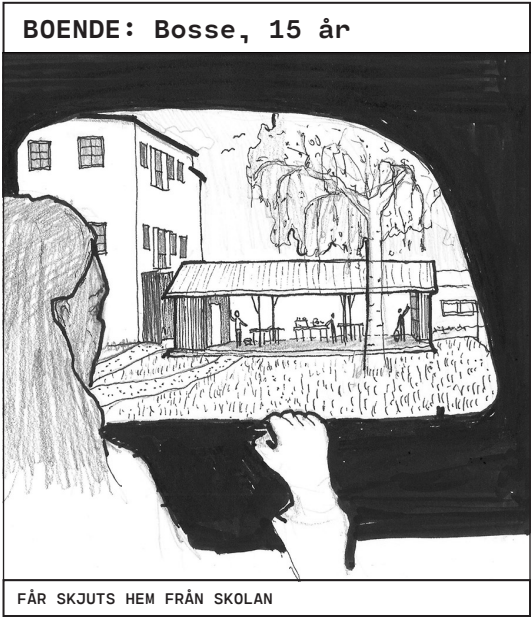
Bastun vänder sig ut mot marsviken och har en egen badbrygga. Under tak finns en sittbänk som är vänd västerut mot kvällsolen där man kan kyla av sig eller byta om även i regnet. Byggnaden innehåller även två mindre omklädningsrum med sjövat-tendus. Omklädningsrummen kan också användas av badare vid bryggan intill.

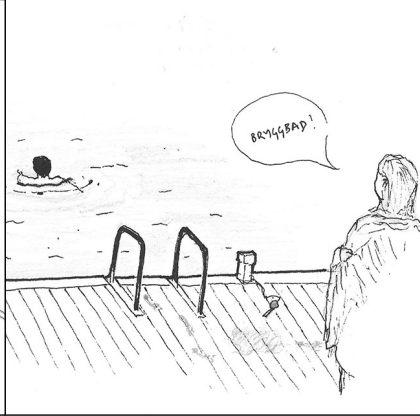
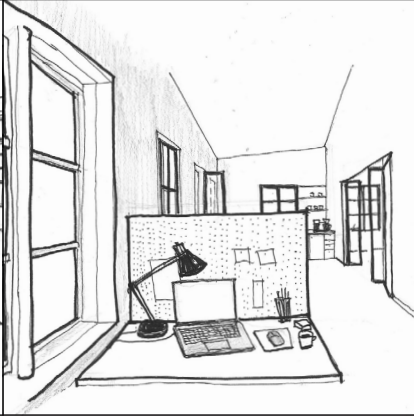
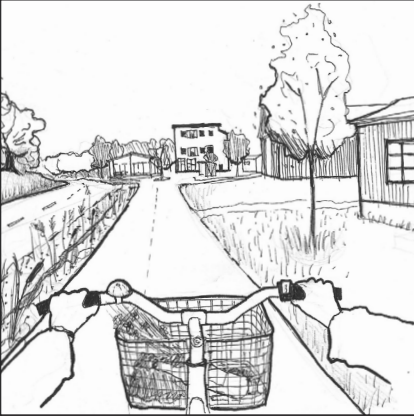
SÅGHUSET

Det gamla såghuset är pampigt dekorerat med fronton, gul puts, och vitputsade pilastrar på den annars röda tegelfasaden. Byggnadens konstruktion och proportioner gör den väldigt passande för att utvecklas till någon typ av boende eftersom den inte har några invändiga pelare och har ett djup på ca 10 meter, vilket gör att man kan vara fri i sitt utformande av planlösning. Därför omvandlar jag det till ett vandrarhem för övernattnig i samband med vandring längs sörmalsleden eller bara som resmål i kombination med restaurangen vid Timmerkajen

4.6 Användare

BYGDEN: Lena, 58 år

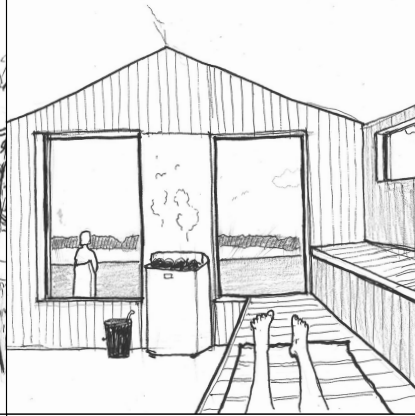
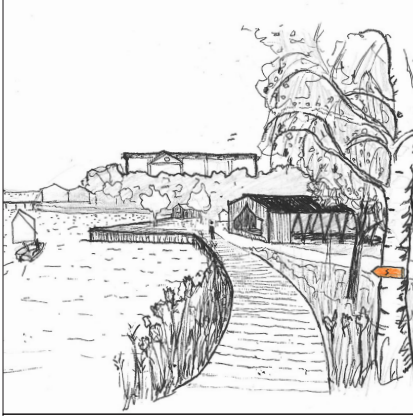

CYKLAR LÄNGS DEN NYA CYKELVÄGEN

JOBBAR PÅ DISTANS I KVARNHUSET

TAR ETT DOPP VID BARKUDDEN EFTER JOBBET

BESÖKARE: Tjejgänget, 35 år

VANDRAR LÄNGS SÖRMLANDSLEDEN

SLAPPNAR AV I DEN ALLMÄNNA BASTUN

EN NATT PÅ VANDRARHEMMET INNAN BUSSEN GÅR

Reflektion

Det har varit ett svårt projekt att ta sig an eftersom jag ändrat fokus mycket under projektets gång. Jag har även brottats mycket med tankarna om hur realistiskt mitt projekt är. Just eftersom att det är beläget i en landsbygdscontext har jag hela tiden funderat kring vem som skulle stå bakom denna utveckling.

Jag har kommit fram till att kommunen har ett ansvar att hitta platser som hamnat i dessa rumsliga inlåsnings, och försöka lossa dem genom att lägga mer resurer på landsbygden. Vill man ha en levande landsbygd måste man också investera i den, och ge möjlighet för individuella näringsidkare att bedriva verksamhet, inte försvåra det.

Jag tror att om kommunen tidigt köpt denna tomt som en framtidsinvestering (något det finns en policy om att de ska göra), och gjort grundläggande ingrepp på platsen likt mitt projekt, som sanering, upprustning av kajer och bryggor och enstaka existerande byggnader, så hade det kunna ge tillbaka stora värden till Buskhyttan redan innan någon egentlig exploatering. Det hade i sin tur kunnat generera positiva effekter för kommunen. Det hade kunnat bli ett utflyktsmål, som gör att fler får upp ögonen för platsen och bygden, och i förlängningen gjort det mer attraktivt att bo där. Om platsen fått återaktiveras tidigt, blir den också attraktivare för exploatering i framtiden. Kommunen hade senare kunnat sälja delar av området till privata exploatörer om de velat, och på så sätt tjänat på att de tog hand om platsen, men ändå haft övergripande kontroll över området och kunnat säkerställa dess nytta för allmänheten.

I en framtid där mitt förslag på utveckling av platsen blir verklighet, tror jag att Buskhyttan skulle få en ny roll i sin bygd. Eftersom orten ligger så strategiskt belägen vid infarten till Tunabergshalvön har den redan förutsätt-

ningar för att bli en viktig nod och samlingspunkt som kan serva hela bygden, och med de tillägg jag föreslår i form av förutsättningar för möten och serviceutbud tror jag att det är precis vad Buskhyttan kommer att bli. Alltså förstärker Buskhyttan sin roll i bygden och servar alla boende i de mindre orterna ute på halvön som Koppartorp, Hummelvik, Uttervik och Kovik som alla passerar genom Buskhyttan varje dag. Här möts bygden, havet och landskapet och erbjuder service, restaurang, rekreation, arbetsplatser och kopplar till Nyköping via kollektivtrafik.

Det finns alltid risk för att utvecklingen av ett område konkurrerar med den service som redan finns etablerad, som t.ex i Näveklarn. I detta fall tror jag inte att en utveckling av Buskhyttan skulle påverka Näveklarn negativt i någon större utsträckning utan istället komplettera och påverka hela bygden på ett positivt sätt. Detta eftersom att de som bor i den del av bygden som nås via Buskhyttan sällan åker till Näveklarn för att sköta vardagsärenden som att handla mat till exempel. Det ligger "åt fel håll" och de flesta åker in till Nyköping eller Oxelösund för sina ärenden. Därför skulle utvecklingen i Buskhyttan förmodligen inte ta något större kundunderlag från Näveklarn.

Att etablera en båtklubb i Buskhyttan kommer inte heller att utkonkurrera den i Näveklarn som är större och har ett helt annat läge ut i Bråviken och stor kapacitet för gästande båtar. I Buskhyttan kommer båtklubben att vara av en annan karaktär med mer fokus på mindre båtar för fiske och dagsutflykter. Gästhamnen är även den mindre och främst till för ett fåtal gästande båtar och framförallt för gäster till restaurangen. Däremot erbjuder Marsviken en mer skyddad hamn än vad Näveklarn gör och kan därför bli ett bra komplement.

Jag tror att båda orterna kan vara välutvecklade utan att konkurrera mot varandra eftersom de inte försöker att efterlikna varandra, utan bygger på sin egen karaktär. Näveklarn är redan idag ett utflyktsmål för många och med sin camping och gästhamn är det full fart på somrarna, med besök av många turister. Jag tror att Buskhyttan kommer att bli en mer lokal samlingsplats som tillhör bygden på ett annat sätt, just på grund av sitt strategiska läge och mindre skala. Att utveckla Buskhyttan kommer göra hela bygden mer attraktiv att leva i och det kommer gynna alla orter i form av inflyttning som skapar större underlag till skola och service. Att investera i landsbygdsutveckling här skulle kunna vara fröet till att möjliggöra en levande landsbygd.

Arkitektens roll i denna typ av arbete tror jag ligger i kommunikationen mellan det existerande värdet i platsen, användarna och de som vill utveckla den. Det tentativa tillvägagångssättet tror jag är avgörande för att en förändring som denna ska bli lyckad, och att se utvecklingen av landsbygden som en dynamisk process. Användarna blir involverade i ett tidigt skede genom temporär aktivering av området, och de förändringar som fungerar blir med tiden mer och mer permanenta. Skillnaden från en renodlad temporär arkitektur är att det som succesivt växer fram, också ska finnas kvar i framtiden.

Jag har tyckt att det varit väldigt givande att få tid till att läsa in sig på ett område under så lång tid. Som de flesta andra har jag brottats med att avgränsa mig och välja detaljnivå, men är ändå glad att jag valde att lägga mig på den nivå som det tillsut blev. Om jag fick arbeta vidare med det här projektet skulle jag i detalj vilja visa mer av mina tankar bakom transformationen av Kvarnhuset och det gamla såghuset.

Referenser

Böcker

Werne, Finn (1997) *12 Hus: Byggnadsskick och tradition på den svenska landsbygden*. Byggförlaget

Åkerman, Angelica (2020) *En annan landsbygd*. Rian designmuseum

Artiklar

Björling, Nils. (2018) Planering stödjer klyfta mellan stad och land. *Arkitekten*. URL:<https://arkitekten.se/kultur/planering-stodjer-klyfta-mellan-stad-och-land/> (Hämtad 2025-02-25)

Digitala

Glesbygdsverket (2008) *Landsbyggsdefinitioner i Sverige och andra länder*. URL: <https://www.tillvaxtanalys.se/download/18.62dd45451715a00666f276af/1586367607973/landsbyggsdefinitioner-i-sverige-och-andra-lander-08.pdf> (Hämtad 2025-06-26)

Häriifrån (2025) *Myter, #4*. URL: <https://www.harifran.nu/myter/> (Hämtad 2025-05-30)

Jordbruksverket (2025) *Vår definition av landsbygd*. URL: <https://jordbruksverket.se/stod/eus-politik-for-jordbruk-och-fiske/var-definition-av-landsbygd> (Hämtad 2025-05-26)

Naturvårdsverket (2023) *Landsbygden är avgörande för den gröna omställningen*. URL: <https://www.naturvardsverket.se/om-miljo-arbetet/sveriges-miljomal/fordjupad-utvardering-av-sveriges-miljomal-2023/landsbygden-ar-avgorande-for-den-grona-omstallningen/> (Hämtad 2025-05-16)

Nyköpings kommun (2022) *Nyköpings landsbygdsstrategi*. <https://www.nykoping.se/globalassets/nykoping.se/dokument/styrande-dokument/aktiverande/nykopings-landsbygdsstrategi.pdf>

Nyköpings kommun (2023) *Befolkning och statistik: Nyköpings kommuns befolkningsstatistik och utveckling*. URL: <https://www.nykoping.se/kommun--politik/kommunfakta/befolkning/> (Hämtad 2025-05-16)

SCB (2024) *Tätorter i Sverige*. URL: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/miljo/tatorter-i-sverige/> (Hämtad 2025-05-26)

SCB (2015) *Dagens urbanisering – inte på landsbygdens bekostnad*. URL: <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Dagens-urbanisering--inte-pa-landsbygdens-bekostnad/> (Hämtad 2025-05-30)

Tillväxtverket (2025) *Olika typer av landsbygder*. URL: <https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/guiderochverktyg/guiderochverktyg/metod-stodforlivskraftigalandsbygder/olikatyperavlandsbygder.5538.html> (Hämtad 2025-05-26)

Bildhänvisning

Foton och illustrationer som inte är hänvisade tillhör författaren

Kartbilder och flygfoton kommer från Lantmäteriets tjänst min karta. URL: <https://minkarta.lantmateriet.se/>

Alla historiska bilder är tagna från Tunabergs Hembygdsförening: *Foton från Tunaberg Trävaru AB*
Fotograf färgbilder: Bo Eriksson
Fotograf svartvita bilder: Okänd
URL: <https://www.hembygd.se/shf/plats/17444>

TACK TILL:

Nina Falk Aronsen och Jesper Magnusson för goda diskussioner och bra pepp genom processen av detta exjobb!

Tack Alvin för all mat och korrekturläsning

Tack mamma och pappa för all telefonstöttning och skrivarbläck

Slutligen tack till alla goa från A19 för alla varma minnen från ateljé och studieresor

VAD HÄNDER SEN...?

